

PIK XLIX, Ч. 2

ЛЮТИЙ — 1992 — FEBRUARY

№ 2, VOL. XLIX

НАШЕ ЖИТТЯ

OUR LIFE

ВИДАЄ СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ — PUBLISHED BY UNWLA, INC.

НАШЕ ЖИТТЯ

OUR LIFE

PIK XLIX, Ч. 2

ЛЮТИЙ — 1992 — FEBRUARY

No. 2, VOL. XLIX

ЗМІСТ

Лев Олександрович. У першому році нашої незалежності.....	1
Ольга Кузьмович. Олена Теліга — героїня без п'єдесталю.....	2
Олена Теліга. Козачок.....	4
Омельяна Войцехович-Рафальська. Нас було десять тисяч у Кен'їрі.....	7
Марія Чумарна. Пульс пам'яті.....	10
Олена Штокалко. Роки лихоліття.....	10
Померла Дарія Ребет.....	13
Вісті з Централі.....	13
Валентина Смірнова. Ми покликані до праці.....	14
Нова книжка Юрія Шереха.....	15
Стефанія Гнатенко. Український Музей відсвяткував 15-річний ювілей.....	16
Слово Голови Союзу Українок Америки Марії Савчак.....	17
Our Life: National Board Meeting	18
Resolutions of the National Board.....	19
Martha Bohachevsky-Chomiak. Women and the Understanding of Eastern Europe.....	20
Presentation of Awards in the Petro and Lesia Kowaliw Foundation Competition.....	21
About Women.....	21
Making News.....	22
Христя Навроцька. Наше харчування.....	23
Дописи Округ і Відділів.....	24
Пожертви.....	31
Фонд ім. О. Лотоцької.....	33
Нашим дітям.....	34
Посмертні згадки.....	36
Збори Відділів.....	Обкл.

Ілюстрації Дарії Наумко. Illustration by Daria Naumko.

*На обкладинці: Микола Бервінчак. Роздумування. Офорт. (З приватної колекції Лукії і Теодозія Грицівих).
Our cover: Mykola Bervinchak. "Rozdumuvannya". From the private collection of Mr. and Mrs. Hrytsiv.*

Редактор — **Ірена Чабан**
 Редактор англійської частини — **Марта Бачинська**
 Мовна редакція — **Роман Юревич**
 Адміністратор — **Наталія Дума**
 РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Любов Волинець
Христя Навроцька — з уряду (пресова референтка Головної Управи)
Іванна Ратич
Іванна Рожанковська
Ольга Руденська
Марія Савчак — з уряду (Голова Союзу Українок Америки)
Тамара Стадниченко-Корнелісон

Second Class Postage Paid at New York, NY and at additional mailing offices. Copyright 1992 Ukrainian National Women's League of America, Reserved — Published in U.S.A.

ГОЛОВНА УПРАВА СУА

ПОЧЕСНІ ГОЛОВИ

Лідія Бурачинська
 Іванна Рожанковська

ЕКЗЕКУТИВА

Марія Савчак — голова
 Іванна Ратич — 1-ша заступниця голови
 Ольга Гнатейко — 2-га заступниця голови для справ організаційних

Лідія Гладка — 3-тя заступниця голови для справ культури
 Марта Хомяк — 4-та заступниця голови для справ зв'язків

Ірина Чайківська — протоколярна секретарка
 Марія Томоруг — кореспонденційна секретарка
 Розалія Полцій — англійська секретарка
 Рома Шуган — скарбничка
 Марта Данилюк — фінансова секретарка
 Ірина Куровицька — вільний член
 Лідія Білоус — вільний член

РЕФЕРЕНТУРИ

Ірина Руснак — музейно-мистецька
 Ольга Тритяк — виховна
 Ліда Черник — суспільної опіки
 Анна Кравчук — стипендій
 Христя Навроцька — пресова

ГОЛОВИ ОКРУЖНИХ УПРАВ

Наталія Гевко — Дітройт
 Марія Одежинська — Філадельфія
 Надія Савчук — Нью-Йорк
 Марія Крамарчук — Північний Нью-Йорк
 Татяна Рішко — Нью Джерзі
 Іванна Шкарупа — Огайо
 Анастасія Хариш — Чікаго
 Валентина Чудовська — Нова Англія
 Наталія Кушнір-Верзол — Південний Нью-Йорк

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Евгенія Новаківська — голова
 Лідія Дяченко — член
 Таїса Турянська — член
 Надя Бігун — заступниця
 Лідія Фіцалович — заступниця

ГОЛОВНА УПРАВА СУА

/АДМІНІСТРАЦІЯ/
 108 Second Avenue
 New York, NY 10003
 (212) 533-4646

Години урядування: від 10:00 до 4:00 по поп.

РЕДАКЦІЯ: (212) 674-5508
 Факс: (212) 254-2672

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ

203 Second Avenue
 New York, NY 10003
 (212) 228-0110

Fax (212) 228-1947

ПРЕДСТАВНИЦТВА "НАШОГО ЖИТТЯ"

АНГЛІЯ:

Ukrainian Booksellers
 49 Linden Gardens
 Notting Hill Gate
 London W24HG
 England

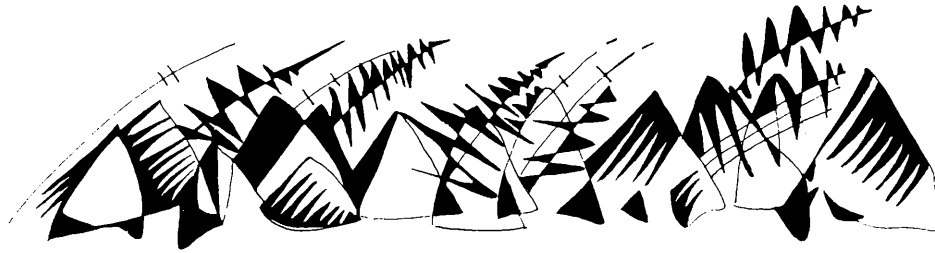
АВСТРАЛІЯ:

Postup Ukrainian Cooperative
 Trading Society Limited
 928 Mount Alexander Rd.
 Essendon, 3040,
 Australia

"OUR LIFE" (USPS 414-660) is published monthly — except Aug.
 by Ukrainian National Women's League of America, Inc.,
 108 Second Avenue, New York, NY 10003.

ISSN 0740-0225

Postmaster: send address changes to
 "OUR LIFE", 108 Second Ave., New York, NY 10003

У ПЕРШОМУ РОЦІ НАШОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Коли королева Великобританії закінчує свої маніфести, вона подає дату проголошення і додає; в такому то році "нашого панування". Подібно, коли президент Америки закінчує проклямацію, він подає її календарну дату і додає: "і в році нашої незалежності", такому то, рахуючи роки від 4 липня 1776-го. Таким чином, українці в Україні і не в Україні суцільно можуть говорити про нинішні події як про події "у першому році нашої незалежності". Правда, виникне проблема через сім місяців, бо треба буде вирішити, чи другий рік ми починаємо 24 серпня, чи 1 грудня, бо ж таки у серпні парламент України проголосив її самостійною і без зайвих додатків, які ховалися за літерами Р, С і Р. Та це питання компетентні вирішити парламентарії, в додатку до тисяч інших пекучих питань, які вони змушені розв'язати у перші роки незалежності, дай їм, Боже, мудрости!

Але що нам робити у першому році нашої незалежності?

Після Другої світової війни модно було писати у святочних побажаннях "...і щоби наступний Великдень (або Різдво) ми святкували у вільній Україні". Тоді ця фраза була трафаретною, нині вона актуальна. Будь ласка, святкуйте Різдво чи Великдень, чи Івана Купала в Україні. Подорожні фірми й авіакомпанії чекають вашого телефонного дзвінка...

Можна й дещо конкретнішого і тривалішого зробити у першому році нашої незалежності.

Недавно на коротких відпустках в Америці були два адвокати міжнародного калібру з американськими паспортами в кишенях: Іван Гевко й Іван Лозовий. Замість сидіти у вигідних кріслах адвокатських фірм або на ділових переговорах у конференційних залах Сінгапуру, Токію, Ріо чи Парижу, вони трудяться у Верховній Раді України (Гевко) і штабквартирі Руху (Лозовий). Стояння в чергах, миття посуду в ванні, як виглядає, не надто турбує цих молодих адвокатів, бо вони не гають часу в Америці, а швидко поверталися назад до Києва. Під час їхніх окремих виступів перед громадою вони виявили велике зацікавлення процесами, які нині проходять в Україні, але ні в якому разі не можна

сказати, що вони перейняті чи захоплені цими процесами. Навпаки, обидва, виступаючи в різні дні, говорили і про негативні сторони розвитку України, непрофесійність багатьох керівних осіб, просто брак ґрунтовних знань державобудування. Подібну думку, але значно гостріше, висловив у своєму новорічному слові до читачів головний редактор львівської газети "За вільну Україну" Василь Базів: "В осягненні воістину державного мислення усім нам належить подолати світоглядні стереотипи більшовизму, які кореняться в кожному з нас, усім нам належить із суспільства 52-мільйонного 'колгоспу' витворити суспільство вільних індивідуумів, засадою свободи яких буде, перш за все, свобода економічна. Без приватної власності, яка донині залишається nereабілітованою, навіть мріяти про вільне і процвітаюче суспільство не маємо підстав".

Адвокат Гевко доводив, що Україні потрібна інформативна; потрібні люди із західним знанням, які б приїхали туди на три місяці, півроку, рік і поділилися своїм досвідом. Він, зокрема, остеріг перед, — як він їх назвав, — "вікендовими воїнами", які приїжджають на кілька днів і зникають. Нині в Україні, — сказав Гевко, — багато людей говорять про ринок, але їх уми просякнуті соціалізмом ("світоглядні стереотипи більшовизму", про які писав редактор Базів). Гевко також звернув увагу на те, що, зокрема, молоді люди, які хочуть стати капіталістами, повинні побачити зблизька, як діє капіталізм, а це найкраще можна здійснити, якби ті молоді люди мали можливість побувати тут кілька тижнів, якщо не довше. ("Але не дозволяйте їм тут засиджуватися, або залишатися, — додав він. — Їм треба працювати в Україні").

Першого грудня народ України остаточно перебрав володіння над своєю хатою, але цю хату, користуючись термінологією американських продавців нерухомостей, можна назвати "a handyman's special", себто таку, яка потребує основного ремонту після десятиліть капарства попередніх володарів. Бриґади майстрів уже готуються. Американський Корпус Миру оголосив, що цього року планує влаштувати в колиш-

ГЕРОЇНЯ БЕЗ П'ЕДЕСТАЛЮ

Я завжди горю бажанням писати і говорити про наших славних постатей, яких мала щастя знати, як про людей, а не лише як про героїв, що стоять на високому п'єдесталі, немов недоступні для нас, звичайних смертних.

Таке, однак, "відбронзолення" у нас не дуже прихильно сприймається, і звичайно ті, що це роблять, зустрічаються з критикою і закидами. Все ж мені здається, що саме у цих славних постатях важливо звернути увагу на їхні людські дрібні хиби чи прикмети, на їхнє особисте життя, а навіть на їхню родину та оточення. Отож коли я відважилася писати про Євгена Коновальця як про звичайну людину, то думаю, що можу також писати про Олену Телігу — не тільки як про героя, але в першу чергу як про людину. Вона була дуже цікавою як людина, а її поезії знаменито передавали її характер.

Людина, повна темпераменту, життя, палких почувань, елегантна і гарна, стовідсоткова жінка, вона мусіла захопити кожного, хто мав щастя знати її чи спостерігати. Те щастя мала я під час своїх студій журналістики у Варшаві. Там у ці останні передвоєнні роки вперше я — галичанка з крові і кости — відчула соборність та пізнала багатьох людей з найрізноманітніших областей України.

ніх радянських республіках 500 своїх добровольців, зокрема у прибалтійських країнах, Україні й Вірменії, які вже зголосили свою готовність прийняти їх. Корпус Миру шукає за експертами ринкової економіки, ділового керівництва, фінансів, керівництва транспортом і дістає щодня по 750 відгуків від зацікавлених. Серед них є люди з досвідом, яким по 50, 60 і 70 років. (Це нічого особливого. Покійна мати президента Джімі Картера поїхала як доброволець Корпусу Миру до Індії, коли їй було 64 роки, і працювала там за фахом — сестрою милосердя). Цікаво, скільки серед нинішніх, зацікавлених програмою Корпусу Миру, є наших людей?

Бюджет Корпусу Миру уможливить влаштувати нинішнього року всього 500 добровольців на території, яка колись входила у Союз, але це для самої тільки України мало. Та допомогти ремонтувати Україну можна і поза рамками Корпусу Миру. Там вже працює горстка переважно молодих українців з Америки, Канади, Австралії, і вільних місць ще доволі. Вашінгтонська група українських професіоналістів почала збирати інформації про фахівців різних ділянок, які бажають попрацювати півроку чи рік в

Україні і буде скеровувати їх у ті регіони, де їхні знання і досвід найбільш потрібні.

Але й ті, які не хочуть чи не мають можливості відірватися від обов'язків, можуть допомогти у розбудові незалежної України на місцях, в Америці. Зокрема цього, першого року нашої незалежності. Це рік великих виборів. Кандидатів багато. Є нагода допомогти у передвиборній кампанії улюблених кандидатів, а при тому звернути їх увагу на справи великої європейської держави, яка тепер у стадії ремонту і потребує тимчасової допомоги.

Проти України далі точиться серйозна негативна кампанія зі сторони кіл, які не можуть погодитися з розвалом імперії; вони всю вину скидають на українців, які так масово проголосували за незалежність. Активізуючись у передвиборних кампаніях в Америці, ми матимемо можливість з'ясувати справжній стан справи і здобути прихильників для України, для української громади в Америці.

Слава Україні — само собою. Але тепер, у цьому першому році нашої незалежності, Україні треба щось більше, ніж слави. Треба ремонту. Треба закасати наші рукави!

Лев Олександрович

Наша студентська громада і її домівка були найкращим зразком цієї соборности. Нас, галичан, було відносно дуже мало, переважали студенти з Волині, Полісся, а то і постійні мешканці Варшави — діти великої групи військовиків, що залишилися тут після Першої світової війни і, як допоміжні сили Пілсудському, мали особисті права і привілеї. Але їхніх дітей, а то і їх самих ми ніяк не вважали за "зрадників народу" і вони були разом з нами у цій соборній студентській громаді, яка вже тоді мала суто націоналістичне обличчя. Душею цієї громади була зовсім не студентка, а тоді вже вчителька і дружина Михайла Теліги, Олена. Вони додавали усім нам ще більше почуття соборности — Михайло був же з Кубані, походив зі старинного козацького роду, а Олена — дочка проф. Івана Шовгенова і матері з білоруського роду — була вихована в Росії і довгий час не знала української мови. Після подій Першої світової війни родина Шовгенів опинилася у Празі і там Олена провела студентські роки. Відтак за батьками переїхала на постійно до Варшави, де її життя вже як дружини інж. Михайла було, легко кажучи, дуже скромне і небагато відрізнялося від нашого, студентського.

Не один раз я зустрічала Телігів у студентській харчівні на вулиці Мйодовій, де за 25 грошів можна було з'їсти велику тарілку смачної зупи, а вже за золотого — цілий обід.

Звичайно вечорами усі, хто не мав на карку важливого іспиту, сходилися до домівки студентської громади, що була для нас справжнім домом на чужині. Там у маленькій кімнатці, призначеній для урядування, де ми, "звичайні студенти", не мали постійного доступу, просиджувала Олена у товаристві Олега Штуля, що був головою громади, та кількох інших наших студентів-активістів — Бориса Вітошинського, Любка Ортинського, Богдана Ковалю, Ростика Сочинського. Інж. М. Теліга у палких нарадах і розмовах ніколи не брав участі, а сидів оподалік, переважно у кухні, і грав на улюбленій бандурі. Протилежно до своєї дружини, він був надзвичайно спокійний, повздержливий, мовчазний, але в Олену вдивлявся як в образ. Захоплювалися Оленою усі наші студенти. Бо як можна було не захоплюватися молодою (було їй тоді 30 років!), гарною, привабливою жінкою, яка мала темперамент за десятьох, а інтелігенцією легко побивала усіх. Власне кажучи, це вона була духовним провідником усіх студентів, провадила їх, хоча головою громади не була. Вона теж надавала напрям програмі, часто виступала з блискучими доповідями, які всі ми слухали, затамувавши подих, бо вона до всіх своїх прикмет була ще знаменитою бесідницею і декламаторкою.

Розуміється, те, що говорила, було контрверсійне і не для всіх сприйнятливим, тим більше, що часто гостро критикувала і не бракувало їй ніколи цивіль-

ної відваги це зробити. З тих варшавських часів пригадую дві доповіді найбільш виразно, бо вони стосувалися жіночого питання: "Якими нас прагнете" і "Сліпа вулиця". Лише тепер, з перспективи понад 50 років, прочитуючи ці доповіді, зрозуміла я, який величезний вплив мала перша з них на мій особистий світогляд, з яким я пройшла ціле життя. У першій з них, де Теліга висміювала погляд українських мужчин-літераторів, зокрема поетів, на жінку-українку, вона характеризує три типи жінок-українок, так як їх представляють мужчини: жінки-рабині, що має посвячуватися лише домашньому вогнищу, жінки-вампа, і третій, для якого Теліга не мала гострих зауважень, тип жінки-товариша, енергійної, різкої, без сантиментів, але, на думку Теліги, позбавленої переважно жіночости, що викликає пошану, але рідко любов чи адорацію.

А далі вона цитувала ряд поезій Євгена Маланюка, який, на її думку, бачить в українці жінку-рабиню, а ідеалом для нього є жінка вільна, горда, вірна, але... скандинавка. Ось що говорила Олена Теліга у своїй доповіді "Якими нас прагнете":

"У хаосі жіночих образів нашої літератури, в плутаниці перехресних бажань українська жінка зуміла створити собі ідеал, найбільш відповідний добі. Вона вже не хоче бути ні рабинею, ні "вампою", ні амазонкою. Вона хоче бути ЖІНКОЮ. Лише такою жінкою, що є відмінним, але рівновартісним союзником мужчин у боротьбі за життя, а головне — за націю.

Коли від жінки вимагають бути лише матір'ю і жінкою, то для неї буде далеко важнішою рідна стріха від рідної землі. Дітей своїх, а часом і чоловіка виховає вона по-своєму образу і подобію на героїв боротьби за життєві вигоди і за всякі для того потрібні компроміси. Тоді її прив'язання до свого тіснішого колективу-родини не раз штовхає її до зради ширшого колективу — нації".

Під обстріл попали також Мосендз і вже зовсім немилосердно Пачовський зі своїм образом Галі "В білім ліжку, у негліжку, у негліжку, гей!.."

Але не лише поетів критикувала Теліга за їхнє поняття завдань української жінки. Вона мала застереження і до журналів, що ставили за зразок славні чотири німецькі "К", і жіночих, в яких емансипація ішла, на її думку, задалеко, як ціль сама для себе.

Саме тим жіночим журналам, що виходили у тридцять роки, присвятила Теліга окрему доповідь у студентській громаді п. н. "Сліпа вулиця" з підзаголовком "Огляд жіночої преси". Ця доповідь вбилася мені в пам'ять, бо в ній О. Теліга немилосердно критикувала як "Жіночу долю", так і "Жінку". Першу критикувала, порівнюючи її зміст до жіночих фокусотротів, з наївними оповіданнями, читаючи які "думати не треба".

Відтак Теліга розправилася і з "Жінкою", хоч признала, що бачиться на ній руку інтелігентної

КОЗАЧОК

Кожний крок — сліпуча блискавиця,
А душа — польовий буйний вітер.
Розгоряються уста і лица
Неспокійним пурпуровим квітом.

Не піймаєш! Я — вогонь, я — вихор,
А вони спиняться не звикли!
Але раптом усміхнувся тихо,
І в очах моїх заграє виклик.

А душа, розбещеністю п'яна,
Вип'є туги золоту отруту.
О, злови мене, злови, коханий,
Я так хочу біля тебе бути!

Бачиш — стіни зникли, мов примари!
Трави лізуть нам під закаблуки, —
А над нами рожевіють хмари!
Перед нами зеленіють луки!

Тільки зловиш, — радісно і в'юнко
Закручу тебе звитяжним рухом,
А з оркестри бризне поцілунків
Весняна, бурхлива завірюха!

Михайло і Олена Теліги. 1930 роки. Фотографія із Архіву У.М. в Нью Йорку дарунок Галини Мищенко-Тетернікової, Бронкс.

Mikhailo and Olena Teliha. 1930s. From the archives of the Ukrainian Museum in NYC.

редакторки та її співробітниць. Але згадувала, що "від сторінок 'Жінки' віє не свіжий подих сучасности, а давно відшумілий вітер минулого століття: фемінізм в його давній неактуальній у 30-их роках формі і лібералізм з гуманністю, що назавжди здискредитовані в очах сучасного покоління, з огляду на ганебну ролю, які вони відіграли в нашій визвольній боротьбі". Але при кінці трохи стає зрозумілою причина тієї критики саме "Жінки", коли Теліга пригадає полеміку "Жінки" з націоналістичною пресою: "Іноді, і це вже цілком незрозуміло на сторінках феміністичного часопису, роля жінки змальовується як роля якоїсь помпи, завданням якої є витягнути з мужчин максимум праці, а головне — грошей. Роля насправду не дуже модерна.

А в той же час "Жінка" у своїй полеміці з націоналістичною пресою (читай "Вісником") закидає націоналістам, що вони загнали жінку до кухні.

... Не мають рації ні ті, що бачать місце української жінки лише при господарстві в родині, ні ті, що роблять з неї лише громадську діячку, чи ще гірше — дуже коштовну здобич в руках нещасного знаряддя грошей — мужчини.

Роля української жінки є так само виїнятковая, як виїнятковим є положення її краю. Вона мусить бути її будівничим, і в той же час господарем в житті мужчини".

Саме тут причина, чому мені було доволі важко слухати цю доповідь, яка, як завжди, була виголошена блискуче. Мої друзі-націоналісти сприйняли її

грімкими оплесками. Олена Теліга була співробітницею "Літературно-наукового вісника", редактор якого Дмитро Донцов був не лише її ментором, але якого вона тоді всеціло адорувала. "Вісник" заатакував на своїх сторінках "Жінку" і з того приводу СУ поставився дуже вороже до цілої групи духовних дітей Донцова. Моя мама, найближча співробітниця і співредактор "Жінки", ділила погляди інших членів Головної Управи СУ і не лише хотіла точно знати, що Теліга говорила, але й вимагала, щоб я публічно виступила на терені громади в обороні "Жінки". Розуміється, в мене не було на те відваги, а в тім глибоко в душі я признавала в багатьох місцях рацію Телізі щодо погляду на зміст "Жінки" і на завязутий фемінізм Мілени Рудницької і моєї мами. Уявіть собі 20-літню студентку, яка станула перед подвійним конфліктом: одним з них була саме різниця поглядів на ролю української жінки, а другим — негативна настанова до націоналістичної групи, яка тоді випливала з того, що мене ще у гімназії втягнула до тайного Пласту Цьопа Паліїв — друга блискуча індивідуальність тих років. Це був час, коли група тайних пластунів, як тоді називали, група "Вогнів", відійшла від дії націоналістичного студентства, до якої перейшли недавні найкращі пластуни Роман Шухевич, Володимир Янів, Богдан Кравців та інші. Розбіжність поглядів на тему завдань молоді існувала вже від славного нападу під Бібркою, в якому польська поліція вбила Гриця Пісецького у пластовому однострої. Отже мені, молодій членці

тайного Пласту, було дано доручення у Варшаві не піддаватися впливам товаришів з націоналістичної організації та залишитися вірною пластовим провідникам. Як важко було виконати таке доручення — не уявляли собі ті, що його давали. Я була сама, а тут — ціла сильна, велика, та ще й мені дуже симпатична група студентів.

Не забуду вершка на той час моєї цивільної відваги, як гордо відповіла у громаді одному з добрих друзів-студентів, та ще такому, до якого щеміло серце, що не куплю "Вісника", який він мені пропонував, бо "такої преси не читаю". Розуміється, вони всі посміхалися з мене, але Олена Теліга знала про мою відповідь і, як звичайно, дуже обурилася, бо ж для нас "Вісник" був найкращим українським журналом та ще при такому редакторі, як Донцов. Тому кожний раз, коли її погляд зупинявся на мені, була в ньому не то іронічна, не то поблажлива усмішка, а мені так хотілося завоювати її прихильність!

Ніяк не розуміла я її захоплення Донцовим, яке усі бачили і яке не було для нікого таємницею. Коли він відвідував Варшаву і нашу громаду, Теліга просто сіяла і не бачила нікого довкруги себе. Розуміється, його доповіді були кульмінаційною точкою для студентів і для неї. Мене, однак, приємно вражав його стиль говоріння, і не так гострота щодо ідеологічних противників, як добір слів, у яких було багато перебільшення та лайливості. (Сьогодні так само вражає мене стиль Донцова у книжечці, присвяченій Телізі п.н. "Поетка вогненних меж").

До речі, дороги Теліги і Донцова розійшлися у 1940 році, незадовго перед трагічною смертю Теліги у Києві. 1940 рік — це був трагічний рік розколу в ОУН. Теліга пішла за Ольжичем і групою "мельниківців", Донцов залишився по іншій стороні греблі. Який дивний кінець тих палких почуттів, які Теліга виразно показувала у своїх віршах, присвячених Донцову!

Але вертаюся до наших варшавських часів. Поблажливість Олени Теліги до малої студентки не змінилася навіть після найбільш драматичного для мене інциденту з деклямацією її поезії.

Друзі з управи, що знали мене з Перемиської гімназії як "професійну" декляматорку, попросили виголосити поезію Теліги на студентському балі у карнавалі 1938 року. Для мене це була неабияка честь, зокрема, коли взяти до уваги, що я стояла "на інших позиціях", як жартома завжди закидали мені. Теліга покликала мене одного вечора до кімнатки у домі, де просиджувала з Олегом Штулем, і Олег сказав, що буду деклямувати на балі, а Олена прочитала з типічною вервою і хистом свого "Козачка", якого хотіла почути на балі.

Вірш був недовгий, плив, як кожна її поезія, легко, і вивчити його не було важко.

Пришов день балю, і у великій залі зібралось

(не пригадую, де це було) елегантне товариство не лише студентів, але й інших українців, що були в той час у Варшаві. Осередком уваги була Олена — гарна, розсміяна, що кипіла, як завжди, життям і веселістю.

Олег заповів початок програми, оркестра перестала грати, танцюючі розступилися у широке коло і я почала деклямувати "Козачка", стараючись наслідувати Телігу в її темпераменті. Але у місці "Бачиш — стіни зникли, мов примари!", я глянула на слухачів, що стояли в ясному світлі рефлекторів, яких ніхто не погасив, і мій зір зупинився на групці біля колюмни. Вони щось шептали до себе і я подумала, що вони критикують мене і мій виступ. У той момент я цілком забула дальший хід поезії, в голові була пуста. Цих кілька секунд тишини, здається, не забуду до смерти.

Врешті ноги, що були немов прибиті до блискучої долівки, порушилися і я вибігла зі залі. У маленькій роздягальні поміж вішаками, повними плащів, я пролила море сліз від сорому, розчарування, люті на себе. Знайшла свій плащ і коли хотіла втікати додому, спокійною ходкою підійшов Олег Штуль. Як завжди опанований, тихим голосом старався заспокоїти мене і переконати вернутися на залю, але це викликало нову хвилю сліз, і Олегові не залишилося нічого іншого, як відвезти мене таксівою додому, при чому я, все ще плачучи, знищила йому позичений смокінг, на вилогах якого залишилися мокрі сліди моїх сліз.

Так сумно закінчилася моя спроба приподобатися О. Телізі і хоч після того інциденту ніхто його не згадував і при мені не коментував, я дала собі слово ніколи більше не деклямувати і ... слова дотримала. Напевне ані Теліга, ані інші не брали того нещастя дуже близько, бо ж довкруги коїлося стільки справді важливого і трагічного, що мусіло сколихнути всіми, хто жив українським націоналізмом. Прийшло трагічне 23-тє травня, і тут я відчула, що мені прощено усі мої гріхи. Ніколи не забуду того тепла і зворушення, коли після телефону від мами з трагічною вісткою, що "вуйко Євген" вбитий провокатором у Роттердамі, в моїй студентській квартирі з'явилися Олег, Борис і Любка в темних убраннях з поважними обличчями, але з великою теплотою до мене, а Олег передав особистий привіт від Олени Теліги.

Цю трагічну для цілого українського світу подію — вбивство Євгена Коновальця — як і наступний 1939 рік з подіями на Карпатській Україні, ми у Варшаві особливо відчували шиканами і переслідуваннями українських студентів зі сторони шовіністичної польської молоді. Наприклад, я єдина (тоді я була на останньому році журналістики) українка мусіла разом з жидами стояти під стіною на всіх викладах. Але, як буває в таких випадках, це лише зблизило нас. Все ж Теліга і тоді не знайшла для мене тієї

сердечності і теплоти, яку віддавала (з чого я була справді заздрісна) моїй товаришці з дитячих років Нані Голубець, з матір'ю якої, Лесею Підгірською, вона познайомилася, перебуваючи вліті 1938 року на Поліссі, у батька Олега Штуля. Нана була безжурною молододою дівчиною, що вчилася танків (а для Теліги танок був нерозлучною частиною життя!) і для якої усі складні ідеологічні проблеми, які мене хвилювали, були зовсім чужі. Як не дивно, сама вона опісля загинула від німецьких рук (правда, випадково), як і її батьки та група українських провідників на Волині.

А далі прийшли арешти, літо 39-го року і початок Другої світової війни. Наші дороги з Оленою Телігою знову схрестилися у непевних, бурхливих місяцях осені і зими 1939-1940 року у Кракові. А зустрілися ми на славній вулиці Зеленої, де у двох будинках вміщалося тоді ціле українське провідництво — і допомогивий комітет, і націоналістичний провід, і українське видавництво. Пробиваючись вперше сама крізь життя, я якийсь час працювала секретаркою-машиністкою у націоналістичному проводі і там ми зустрілися з Телігою, яка після руїни Варшави переїхала до Кракова зі своїм вірним Михайлом.

У цій непривітливій, холодній і повній контроверсійних вісток зими 1939-1940 року українські біженці збиралися у Кракові в єдиних теплих і затишних місцях, де можна було прохарчуватися, зустрітися і поговорити. Спершу це була українська харчівня на першому поверсі, де збиралися усі, щоб почути новини, розпитатися про загублених рідних, дістати підтримку від тих, які самі шукали. Відтак місцем зустрічі, зокрема інтелектуальної групи, була славна каварня "Полтава". Там просиджувала О. Теліга, С. Гординський, ЕКО, Василь Дядинок з дружиною, Михайло Черешньовський та інші. Розуміється, ми могли тільки спостерігати або прислуховуватися до їхніх палких розмов. І тут Теліга була завжди безкомпромісовим осередком і душею, готова висловлювати свої погляди, незалежно від того, що "скажуть люди". Пригадую, як усі ми перешіптувалися про її образу на ЕКА, коли у тижневику "Ілюстровані вісті" під редакцією Славка Гординського він помістив карикатуру, до речі, дуже вдалу: вона у своєму невідлучному капелюшку іде з задертим носиком, за нею ряд молодих людей, а в кінці — пес. Під рисунком підпис: "А за мною молододою ходять хлопці чередодою". Була нам відома справа з її збіркою поезій, яку погодився видати Богдан Гошовський, редактор молодечого місячника "Дорога". Теліга цю збірку забрала перед самим друком, коли видавництво "Вістей" і "Дороги" не погодилося помістити її розтворюючої рецензії на повість Ірини Винницької-Пеленської "Христина", що вийшла саме у тому видавництві.

Здається, у цей неспокійний та вагомий на події краківський період Теліга нових поезій не писала

взагалі. Перейшла на есеї та доповіді, давала виклади для студентської молоді, а відтак її рівновагу захитав і полонив всеціло розлом в ОУН і його наслідки. У 1940 році вона зв'язалася з Ольжичем, і ця жінка, яка ніколи нічого не вміла робити "наполовину", повністю віддалася справам націоналістичної організації прихильників Андрія Мельника.

З того часу відома була її доповідь "Партачі життя", виголошена у краківській "Просвіті" на весні 1941 року, перед вибухом німецько-советської війни, що був початком кінця короткого, але бурхливого життя Олени Теліги. Слухаючи цю доповідь, ми добре знали до кого і про кого вона говорила:

"Так, це для них найбільш відповідна назва. Це ж вони є ті, 'що все дивилися та мовчали, та мовчки чухали чуби' в той час, коли не раз одним словом, одним посуненням могли б підтримати якусь велику правду, або навпаки, знищити якесь велике зло, дати сатисфакцію людині, що має рацію, а передусім одним словом так чи ні, залежно від своїх переконань, — врятувати свою людську гідність. Партачі життя — це люди, які не мають звичайної, не героїської, а буденної цивільної відваги, без опертя якої найвищий героїзм зависав у повітрі, не пустивши коріння ані в землю, ані в маси. Тому, власне, тепер, коли стільки слів присвячується героїзмові, мусимо сказати собі одверто: культ героїзму є не до подумання без культу цивільної відваги, про яку чомусь забуваємо цілковито".

Коли Теліга вирушила спершу у товаристві Олега Штуля і Олега Ольжица у напрямі свого вимріяного та улюбленого Києва, ніхто тому не дивувався.

Сьогодні, з перспективи років, все ще дивує її передчуття і виклик смерті. Її приїзд до Києва у 1941 році відбувся так, як вона писала у 1934-му: "В осінній день прозорий перейдемо ми на свої дороги і те, що мрією було роками, все обернеться в дійсність і можливість". Так само уявляла собі свою смерть, пишучи про неї: "Я палко мрію до самого рання, щоб Бог зіслав мені найбільший дар: гарячу смерть, не зимне умирання". Здається, що ця молода жінка без компромісів сама наражувала себе на неминучу смерть. Її вірний паж Михайло загинув з любови до неї зовсім непотрібно — вона, однак, загинула з бажання вмерти. "Як нецікаво вмирати на старість від хвороби печінки...", — казала вона.

Ні, справді, не можу уявити собі О. Телігу вмираючу у старості, і тому вона вибрала іншу смерть.

Є різні герої: одні стають ними через обставини, сказати б, випадково, інші — з обов'язку, ще інші — з наказу. Олена Теліга стала героєм з власного палкого бажання, яке було завершенням її світогляду, що героїзм — це вияв цивільної відваги у житті одиниці.

Її світогляд був зрозумілий для нас у ті роки, але як важко пояснити його нетрафаретними словами нинішньому молодому поколінню!

НАС

БУЛО

ДЕСЯТЬ

ТИСЯЧ

У КЕНГІРІ...

*Ми ті, що будують на багнах дороги,
Ми служим цементом під нові міста.
Кладуть нас під шпалы, гатять нами таму,
А замість імен — у нас лиш номера.*

М. Сорока

ОМЕЛЯНА ВОЙЦЕХОВИЧ-РАФАЛЬСЬКА

Кенгирське повстання почалося 18 травня.
Ішов 1953 рік.

Пам'яті тих, що загинули на барикадах, цей вінок
запізнілих спогадів.

Нас було десять тисяч у Кенгірі. Може, ще хтось
складе свої спогади, може, щось поправить. Кожний
по-своєму дивиться на подію, і кожний розуміє по-
своєму. Я буду описувати так, як зрозуміли, пе-
режили і запам'ятали ці незабутні дні мої найближчі
друзі, батько і я з ними.

Переддень повстання — провесна великої від-
лиги. Навколо нас кружляли чутки. Ми вірили і не
вірили. Зміни у нас були незначні. Зняли номери. Ми
їх носили на плечах, правій руці, на коліні. Узимку
— на шапці. Мій номер — СЯ-546. Від цього нам не
стало легше. Тепер у карцері сиділи і ті, що не
поновили вилялого на казахському сонці номера
(номер мусив бути написаний чітко хімічним олів-
цем), і ті, що не встигли знайти сірої шматини, щоб
защити те місце, де знаходився номер — 5 діб кар-
цера за те. І ще не відсиділи за старим законом, як
посадили за новим.

Дисципліна жорстока, принизлива була без змін.
Та ще перестали нас на ніч закривати в бараках. Тож
не треба було носити параш та дихати їх смородом,
що особливо дошкуляло влітку. От і все.

На роботу, як і раніше, підіймали нас о 4 годині.
Треба було нагодувати понад три тисячі жінок до 6-ї
години. Годували вранці — зупа вівсянай чи перлова,

або капусняк з квашеної капусти. На друге — ложка
каші з підливою, м'яса ж — кіт наплакав. Так само
увечері. Пайка хліба 750 грамів на добу. Увечері —
шматок вареної риби, яку мало хто їв, бо і варена
тхнула на всю вулицю. О 6 годині "розвод", тобто,
вихід на роботу. У кого об'єкт роботи далі — ви-
ходили скорше. О 6 годині всі мали приступити до
роботи, а дорога інколи досягала 7-8 кілометрів.
Колона, оточена конвоем і псами, посувалася по-
вільно. Працювали 10 годин, з одногодинною пе-
рервою. Приходили з роботи о 8 годині. Насам-
перед, треба було помитися в лазні — всі роботи
були брудні (цегельня, траншеї, будівництво), а потім
— в їдальню. Усюди черги, метушня. 10-11 година —
перевірка — всі виходили з бараків на вулицю, става-
ли в ряд по 5 осіб, нас рахували і запускали в барак.
Спати залишалося 4-5 годин.

Листи дозволяли писати два рази на рік, та
дякуючи вільнонайманам, що з нами працювали, то
майстрами, то в конторі, ми писали частіше. Багато
листів пропадало, але щось таки потрапляло за
адресою. Звичайно, зворотньої адреси ми не давали.

У нас була і своя внутрішня "пошта" між зеками,
оскільки кожна зона була огорожена високим муром
до 4 метрів, угорі підключений електричний струм, з
двох сторін "запретка" з колючого дроту, — ми не
бачились.

Зон було п'ять: 1 — жіноча, 2 — госпдвір (тут
були склади з продуктами, одягом і всім порібним

для обслуги табору), 3 — чоловіча зона (десятилітники). 4 — чоловіча зона (двадцятипятилітники). У п'ятій зоні — тюрма. Саме так — в тюрмі — тюрма, і про неї слід сказати окремо. Найперше, про пошту. Листування йшло з чоловічою зоною. В жіночій зоні 10-літники, 25-літники і каторжани були разом, тільки в окремих бараках, які були обгороджені невисоким парканом. А з чоловіками ми не стрічалися, бо й колони воліли водити на такій відстані, що рідко можна було перегукнутися. А були в різних зонах односельчани, родичі, брат і сестра; я була з батьком, була дружина з мужем, чи просто по одній справі, або знайомі. Єдиний зв'язок — пошта. Кидали записки, прив'язані до камінців, в умовлений час, за звуком сирени на електростанції. Кожного дня я приймала пошту, крім вихідних. Мій батько працював ветфельдшером на кінбазі (там були коні для обслуги табору і невеликий корівник, який забезпечував молоком сім'ї начальства, дециця потрапляла в нашу лікарню).

Кінбаза знаходилася за муром і "запреткою" жіночої зони з протилежної сторони прохідної. Деякі дівчата мали зв'язок з госпдвором. А ще був один об'єкт роботи, де удень працювали чоловіки, а вночі — жінки. І там залишали в означених місцях одні другим пошту. А ще треба було її перенести через "шмон" — це погрожувало карцером, про який, однак, ніхто й не думав.

За чотири роки перебування в Кенгірі я лише раз "погоріла". Нас пильнували, а ми наглядачів ще більше стереглися.

Отже ми знали, що діялося в чоловічій зоні, а там знали, що в нашій. Знали ми і про повстання на Воркуті, Норильську. У чоловічу зону привозили їх учасників.

Знали про розстріл Іванціва Михайла. Його вірші написані у смертній камері, ходили по руках, і ми вивчали їх напам'ять.

Ніч страшна тюрму покрила,
За стіною вітер стих.
Мені сниться степ, могила.
Тече кров з грудей моїх.
Я з долівки піднімаюсь,
Розганяю страшний сон,
Свої стіни оглядаю,
Почорнілі, без вікон.
І біль серце огортає,
Гаснуть очі, сну нема...
А тюрма страшна дрімає,
Вкруг царює тишина.
Брязнув ключ у коридорі —
Чи по мене вже прийшли?
Ніч спокійна. Лиш надворі
Знов піднялися вітри.
Вартового чути кроки.

Я зриваюсь, знову жду.
Боже, сили дай забути
Про страшну свою судьбу!
Та забути сил немає...
Там десь воля, радість, сміх, —
А я смерті дожидаю,
Жду останніх мук своїх.
Знову стала панорама
Днів минулих у думках —
Як я біг малим до мами
З білим квітом у руках.
Мати радісно сміється,
Гладить голову мені.
Соловейка трель несеться,
Хтось співає в даліні.
Потім школа, поривання,
Перша зустріч і любов.
Полум'яний зрив повстання —
Боротьба... пожежі... кров...
Все пройшло. Тюрма забрала
Радість, волю і життя.
Серце згинуло, зів'яло,
Все пішло у забуття.
Плинуть спомини, дрімають,
Скоро ранок вже буде.
А десь степом смерть блукає
І мене у гості жде...

Казали, в Іванціва знайшли якісь "крамольні" записки при обшуку. Щось серйозне мусило бути, коли до розстрілу засудили. Втім, чого у нас не було. Ми, жінки, нічого конкретного не знали. Я знала більше, ніж інші, від батька. Та, мабуть, і він мені нічого не розказував — була б запам'ятала.

Хлопці Іванціва дуже шанували, та про його справу нам не оповідали. Ми знали його вірші, навіть день розстрілу і номер могили. На жаль, вчасно не записали, і це теж стерлося з пам'яті.

Під час повстання ми ходили до тюрми з Михайлом Сорокою. У камері, де останні роки провів Іванців, помолилися, заспівали панахиду, хтось почав читати його вірші, і ми крізь сльози дружно його підтримали. Винесли з тюрми жаль по втраті передчасно загубленої молодості і почуття непокори злу.

Слід згадати ще одну подію, яка мала місце напередодні повстання. На Великодні Свята зустрілися дві колони — жіноча і чоловіча. Чоловіки поверталися з роботи, жінки йшли в нічну зміну. Віддала така, що можна було перегукнутись. Так і сталося, хоч всяка розмова, навіть у самій колоні, була суворо заборонена. Конвой кожного разу, перш ніж вести колону, говорив: "Итті, взявшись под руки. Не розговаривать, не нагибаться. Шаг вправо, шаг

влево — конвой применяет оружие без предупреждения”.

Та як тут утриматися! Почулося: "Христос Воскрес!", "Воистину воскрес!", "Що нового, дівчата?", "Дають цукор”.

Це була подія. Цукру належало 240 грамів на декаду. Увесь одночасно ніколи не давали. Чотири і п'ять декад пройде, тоді — за 2-3, і то добре. Начальству вигода, а в'язням — подія.

Ми ніколи не пропускали нагоди, коли віддаль дозволяла, щоб перегукнутись. Конвой сердився, лаявся, але ніколи не стріляв. На цей раз було інакше. Один з конвоїрів зняв "папашку", одною чергою поранив щось із десятиро людей у чоловічій колоні. Кілька було серйозних, навіть тяжких поранень. Другого дня чоловіча зона оголосила страйк. Та не дружньо всі підтримали. Тому швидко знайшли "зачинщиків", посадили до в'язниці, а решта страйкарів, скрегочучи зубами, вийшли на роботу. Гнів тлів у серцях в'язнів і бракувало малої іскри, щоб спалахнула пожежа. Це сталося 18 травня 1953 року.

З Магадану привезли "битовиків". Між ними були і убивці-рецидивісти. Досі в таборі були лише політичні. Довідавшись, що поруч жіноча зона, тільки перебраться через два мурі, битовиків ніщо вже не спиняло. Почали вивалювати в мурі діру якоюсь колодою. Чоловіки-політв'язні звернулися до конвою та їх начальників, щоб дозволили їм навести порядок, бо вони не допустять, щоб їх сестер і подруг гвалтували. Їх прохання покрили мовчанкою. Заговорили зброєю вже тоді, коли в отвір кинулися з битовиками і політв'язні. Жінок поквалливо закрили в бараках, та коли третій барак не встигли закрити, тут усі й розташувалися. "Битовики", правда, не бешкетували. Якщо врахувати жінок, то значна перевага була на боці політв'язнів. Вони, "битовики", тільки просили чаю, з якого робили чефір, та зубну пасту, яку розводили водою й пили. Хлопці домовилися з "битовиками", що разом покинуть жіночу зону. Хлопці післали розвідників, які посвистом мали сповістити, що шлях до чоловічої зони свободний. Посвист пролунав удосвіта. Чоловіки кинулись до виходу і зразу ж почулася стрілянина. Усі поспіхом повернулися до бараку, підбираючи поранених. Двері забарикадували. Усе, що було у нас біле і чисте, пішло на перев'язувальний матеріал. Крім перевареної води, у нас не було жодних антисептичних середників. Були тяжко поранені, яким необхідна була негайна операція. Домовилися з нашими "охоронцями", щоб

тяжкопоранених забрали до лікарні. Ті погодилися. Уранці повернулися з нічної зміни жінки і почали нам гукати: "Навіщо віддали поранених, їх повісили на запертці і фотографують". Та вже було пізно, ми вірили, що хоч тяжкопоранених будуть вважати за людей.

Незабаром приїхала комісія з Алма-Ати. Обіцяли розібратися, покарати винних у цьому жорстокому розстрілі, а нам наказали іти на роботу, поки з тою справою розберуться.

Увечері, коли ми повернулися з роботи, довідалися: хлопців-політв'язнів закрили в карцері жіночої зони, битовиків вивозять, діру в мурі сам генерал із солдатами замурували. Нікого не притягнуто до відповідальності з тих, що дали наказ стріляти, — навпаки, між політв'язнями шукають знову "зачинщиків". Ще не встигли ми переодягнутися, як на вулиці пролунали крики: "Знову розбивають мурі!"

Господи, що діялось!

У десятитисячному натовпі кожний шукав рідного, свояка, друга, знайомого. Я кричала "тату!", а ті, що бачили нашу зустріч, плакали. Всю ніч говорили, стрічались, знайомились.

А наступного дня відбувся похорон. У лікарні померли три тяжко поранені під час першого розстрілу: з Волині молодий хлопець Сергій, один "битовик", один уродженець Середньої Азії — магометанин.

Пригадую епізод, пов'язаний з похороном. Ми одягали Сергія у вишиту сорочку. Друзі "битовика" і магометанина запротестували, що ми робимо різницю між небіжчиками, свого краще приодягли. І довелося хлопцям пошукати ще дві вишиванки, щоб одягти всіх однаково. Пригадую чотирьох священників: о. Василь Куцах, о. Петро Кошіль, о. Пулковський і о. Євген із Закарпаття. Були православні священники, католицькі з Прибалтики, був румунський священник і мулла, що проводжав в останню дорогу магометанина. О. Євген із Закарпаття, до речі, через кілька днів теж загинув.

Хор, зібраний нашвидкоруч, ще й не зіспіваний, звучав зворушливо і щиро. Виступало багато промовців усіх народностей і віросповідань. Від жінок українок виступала Нуся Михалевич зі Славська.

Відспівали панахиду, помолилися, заспівали "Вічна пам'ять", і труни на плечах у великій скорботі занесли на прохідну — їх відвезли на тюремний цвинтар.

Продовження в наступному числі "Біль". Альманах. Випуск перший. Меморіал. Львів, 1990.

Олена Штокалко

РОКИ ЛИХОЛІТТЯ

СПОГАД

Записати цей епізод з пережитого п'ятдесят років тому спонукала мене недавня смерть Оди Лебедь. Та перш ніж оповім про наше спільне пережиття, почну від моменту, коли я сама стала політичним в'язнем. Ця моя "кар'єра" почалася 6 вересня 1936 р., два тижні перед моїм шлюбом. Мене і мого нареченого заарештувала польська поліція у Володимирі-Волинському, перед крамницею, в якій ми оглядали шлюбні перстені. Поки поліція нас розлучила, наречений встиг мені шепнути: "Тримайся міцно і до нічого не признавайся". Ці слова стали мені девізою і я про них не забувала на допитах. Коли мене та інших в'язнів перевозили зі слідчої до Володимирської тюрми, прокуратор наказав мені стати першою в ряді і сказав: "Це ваш офіцер, коли б ви всі були такі як вона, мали б Україну". Це, мабуть, тому, що на допитах я сказала, що коли б ОУН мала членами таких недотеп, як я, я ніколи б не називала себе українкою.

Посадили мене в камеру розміром три на два з половиною кроки. Ліжка в ній не було, тільки дуже коротка лавка. Келія була дуже холодна. Добре, що

І навіть безіменні
пребудем вічно з вами —
з далеких і таємних
тисячоліть незнаних.

Від першої жарини,
від першої хлібини
горять у ваших венах
незгублені глибини.

І навіть безіменні,
і навіть невідчутні,
потоптані ордами,
загублені, забуті, —

ми в кожнім поколінні,
невпинно, крок за кроком
про себе нагадаєм
то мудро, то жорстоко.

Непросто ми вмирили:
карались і карали.
Багато ми губили
і в долі відбирали.

Ми будем очищатись
у вашому сумлінні:
не пізно прозрівати
і в сотому коліні.

І навіть невідчутні,
і навіть безіменні,
ми вашими руками
рвемо окови темні,

ми вашими очима,
допоки сонце з вами,
до зір летіти будем
вишневими ночами...

м. Львів

я мала плащ на кожусі і чоботи, яких взагалі не знімала. Так я просиділа три місяці. З браку руху і холоду я захворіла і мене забрали на кілька днів до в'язничної лікарні. Мої ноги були такі розпухлі, що чобіт не було можна стягнути — мусіли розтинати халяви.

В Луцьку було набагато краще, передусім я отримала право на проходи і також дозвіл ходити до в'язничної церкви. Жила у спільній камері, правда, було нас тридцять і вночі всі ми мусіли перевертатися з одного боку на другий одночасно, так було тісно. Нас, націоналісток, було чотири: Марійка Оликсієнко з Туриська, Марійка Ріль і Марійка Волошин з Горохівського повіту, ну і я. Інші в'язні були переважно комуністки. Згодом я трохи обжилася, а коли мені дозволили вишивати, почала своїми вишивками при-

крашувати церкву. У кожному узорі я зручно вишивала тризуб та "ОУН", яких на перший погляд не легко було зауважити. Але на моє нещастя приїхав зі Львова якийсь поліцейний аспірант і відразу все розшифрував. Крім мене настрашився також начальник в'язниці. Приїхав прокуратор. Почалися допити. Я доказувала, що тризуб — це моя "монограма", "Ш", початкова буква мого прізвища, на яку наложене "О", початкова буква мого імені. Скінчилося тим, що мені нічого не могли довести. Прокуратор на прощання сказав мені, що коли б я боронила себе на розправі сама, а не адвокат, то, мабуть, не засудили б мене на чотири роки. Але мене все ж таки покарали. Восени 1938 р. мене перевезли до в'язниці у Фордоні. За мною, звичайно, поїхала моя "метрика" і мене відразу посадили на день до темниці. Наступного дня перевели до спільної камери. Там були Оленка Жучок (Жарська), Славка Ковалик і Іванка Грициляк, а незабаром привезли з Луцька Марійку Ріль і Марійку Волошин, інші, як і в попередній в'язниці, були комуністки. Ми тут добре були поінформовані про життя поза нашою камерою. Комуністки мали добру систему комунікації (через водяні труби в туалеті) і ми скоро довідалися, що на кримінальному відділі сидить Ода Лебедь. Ми почали домагатися, щоб Оду перевели до нашої камери. Це саме робила вона. Нас усіх покарали. Нашу групу, забравши білизну, залишивши тільки спідниці і блюзки, замкнули в тісному підвалі. Було дуже зимно, бо було відкрите вікно. Нам не вільно було ні спати, ні сидіти. Ми мусіли весь час ходити або стояти під стінами.

Оді видумали страшнішу кару. Їй забрали увесь одяг і голу замкнули в такий же самий підвал, тільки саму. Вона захворіла і дістала дуже сильну кровотечу. Про це ми довідувалися від кримінальних в'язнів, яким, здається, вдалося передати про це вістку на волю. Приїхав прокуратор і Оду перевели до її попередньої камери. Нас також. Але ми не здавалися і кожного дня на апелі домагалися приєднати до нас Оду. Кожного дня нам начальник відповідав, що "по-хінськи (по-китайськи) не розуміє", і за кару обтинав нам харчову пайку наполовину.

А за в'язничними мурами щось діялося. Ми чули, зокрема ночами, гуркіт тяжких машин на дорозі, а також метушню у камерах і на коридорі. Все вказувало на те, що вивозять в'язнів. Врешті і на нас прийшла черга. Нас розбудили посеред ночі, сказали збиратися з усіма речами, погнали на станцію і заладували у вагони. Їхали ми кілька годин і вранці опинилися у Пьотркові, де нас висадили і завели до в'язниці. Тут нас стрінула радість — до нас приєднали Оду.

Тюрма в Пьотркові, порівнюючи з фордонською, була страшна. Будинок старий, брудний, без води і каналізації. Ліжок не було, ми спали на брудній-пребрудній підлозі і наші тіла вкрилися дрібною

червоною висипкою. Нам принесли пляшку сірки і ми замість вмиватися, смарувалися нею. Виглядали як великодні курчата. Але це допомогло. Тоді нам видали чистий одяг і постіль. Ми десь роздобули пляшку і нею вичистили підлогу так, що аж блищала. Але все це довго не тривало. 1 вересня ми почули страшний гук, немов би бомби, але ми не знали, що діється на білому світі і не знали, що почалася війна.

З вересня нам видали наш одяг і сказали з речами виходити на подвір'я, де вже було багато в'язнів, здебільшого мужчин. Їх поділили на групи і закували. Нас не закували, тільки приєднали до однієї такої закованої групи і погнали пішки. На возі їхали наші речі, жінка та син начальника. Нас в групі було 62 — хлопці і дівчата. Ми довідалися, що нас женуть до Варшави та що залізниця збомбардована. Смак перших бомб ми скуштували біля містечка Речева, де бомби попали у віз і забили жінку та сина начальника тюрми. Далі ми йшли лісом до Конська. Там була в'язниця і начальник хотів переночувати, але вона була пуста і він сказав нам ночувати у полі. Вночі скористали з цього деякі хлопці (їх в дорозі розкували) і втекли.

10 березня нас, дівчат, відлучили від хлопців. Пройшовши з нами кілька кілометрів, начальник сказав, щоб ми йшли куди хочемо, що він нас "звільняє". Але ми боялися, що коли відійдемо, вони нас постріляють, як тих, що втікали, і тому ми вперто йшли за ними. Ода і Оленка сказали йому, що коли він дійсно хоче нас звільнити, хай видасть нам посвідки. Він спочатку не хотів і слухати, але врешті погодився. І так ми залишилися самі, не знаючи куди іти. Догадувалися тільки, що фронт десь недалеко, бо з усіх боків чути було стрілянину.

Першу ніч "на волі" ми просиділи в лісі під старою сосною. Вранці побачили під лісом хатки, а що були дуже голодні, відважилися зайти до однієї. Там нам дали кілька сухарів і порадили ховатися в лісі. Увечорі, вийшовши з лісу, ми побачили будинок і багато людей коло нього. Коли ми підійшли ближче, виявилось, що це польські вояки. Вони привітали нас лайкою, мовляв, чого волочитеся по нашій землі, ми вас зараз тут викінчимо. І хто знає, як би все скінчилося, коли б не надїхав німецький танк. Поляки розбіглися, а Ода почала по-німецьки кричати "рятуйте". З танка вийшов німець, і Ода розповіла йому, хто ми є. Він сказав іти за танком. Недалеко в лісі стояв невеличкий німецький відділ. Вояки варили вечерю, нагодували також нас, а потім порадили лягати спати. Ми примостилися на полянці і скоро заснули. Прокинувшись вранці, побачили що німців немає. Але поки ми надумалися, що нам робити, відділ вернувся. Проте нам не прийшлося радіти, бо старшина сказав, що бути з ними небезпечно. А що ми взагалі не знали, де ми є, він сказав молодшому воякові випроводити нас на шлях. Не встигли ми

вийти з лісу, як я перша побачила польських вояків. Я закричала, німець кинувся вбік, ми попадали. Але не всі потім встали. Перша куля прошила німецького вояка, друга Іванку Грициляк. Німця куля вцілила в плечі і він впав на коліна, немов би спершись на свого кріса і так застиг. Іванку куля (мабуть розривна) поцілила в живіт, бо її рана була страшна. Ода в той час піднесла руку догори і я побачила у неї між пальцями вервицю.

Поляки перестали стріляти. Офіцер наказав воякам нести поранену Іванку, а нам іти за нею. Він нас лаяв, називав українськими диверсантами (пані Волошин, здається, встигла похвалитися, що ми — українські політичні в'язні), грозив, що зробить з нами "порядок". Іванка тяжко стогнала, встигла ще простогнати, щоб ми втікали, про неї не думали і, не знаю, зімліла чи померла. Її поклали під якоюсь стодолю, а нам сказали стояти рядочком. Ми лише переглядалися і кожна з нас думала, що це вже кінець. Але, мабуть, не судилося нам ще загинути — прибіг перестрашений вояк з криком, що на поляні бій. Старшина гукнув якомусь воякові пильнувати нас і всі побігли. Тоді вояк заговорив до нас білоруськи: "Я втікаю, втікайте і ви, але не біжіть за мною". Ми побігли навмання, аж поки не опинилися в троху густішому лісі. Там ми зустріли гурт жінок з дітьми. Виявилось, вони з недалекого містечка — вдень, з огляду на бомби, пересиджували в лісі, на ніч верталися додому. Ми пішли за ними. Ода і Оленка заборонили нам говорити, бо наша польська мова (за винятком п. Волошин) зраджувала наше походження. Я, щоб не говорити, вдавала що мене болять зуби. Одна з молодих жінок прийняла нас на нічліг. Наступного дня пішли далі. Ми йшли не лісом, а вийшли на битий шлях. Почувши вантажні авта за собою, ми зійшли з дороги. Раптом біля нас зупинилося одне авто і з нього вискочив з криком "ловіть цих польських диверсанток" той сам німецький старшина, який врятував нас від поляків. За ним вискочили вояки з рушницями, готовими до стрілу, і в одну мить посадили нас у вантажник. Перестрашені і здивовані ми мовчали. Врешті Ода відважилася і запитала, куди нас везуть. На те старшина гаркнув, що на польовий суд.

Нас завезли до військової комендатури. Сказали чекати і заборонили говорити між собою. Незабаром вернувся знайомий нам старшина з іншим у ранзі полковника. Оглянувши нас, старшина запитав, де поділася висока блондинка, маючи на увазі Іванку. Ода відповіла, що її забили поляки разом з їхнім вояком. Почалися допити: де, як, коли. Потім почали списувати наші життєписи. Коли Ода сказала своє прізвище, полковник значущо подивився на неї і запитав: "Ага, то ти та, що забила Перацького?" Ода старалася йому пояснити, що і як, але він сказав, що знає про неї, знає навіть, що у фордонській в'язниці вона говорила до kota по-польськи, а з начальником

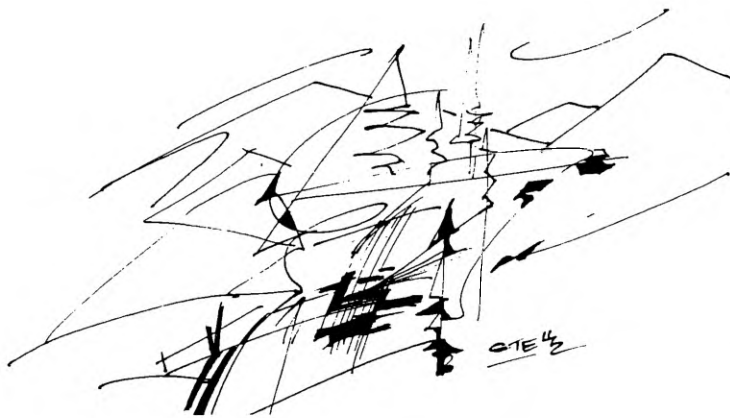
тільки по-українськи. Цікаво, звідки у нього були такі інформації? Врешті полковник наказав Оді і Оленці їхати з ним і показати місце, де поляки забили Іванку і німецького вояка. Вони знайшли їхні голі тіла під стодолю. Німці поховали їх разом в одній могилі. Нас звільнили і ще видали нам посвідку, яка давала нам право звертатися за допомогою до німецьких військових частин.

З таким документом йшли ми по польських пісках вже відважніше, прямуючи на південь. Ноги грузли по кістки і я загубила в тих пісках своє взуття і прийшлося далі мандрувати босоніж. Війська ні німецького, ні польського не зустрічали. До хат не відважувалися заходити. Тільки раз ночували на польській плебанії і господиня нагодувала нас кулешею. А так їли сирі буряки, моркву, яку крали ночами в чужихгородах.

Коли ми добилися до Радома, рішили випробувати силу нашої посвідки і пішли на поліцію просити, щоб нам дали якесь приміщення на кількаденний відпочинок. Ода заговорила до чергового по-польськи, але він не розумів і покликав перекладача. Перекладач перекладав цілком не те, що Ода йому казала і тоді вона заговорила по-німецьки, сказала, що він має поганого перекладача і показала посвідку. Німецька мова і посвідка мали надзвичайний ефект — нам дали цілу хату (мабуть, багатих людей, бо була гарно влаштована, було піяніно, в шафах багато одягу). Ми, звичайно, нічого навіть пальцем не рушили. Ні, не цілком. Я знайшла в кухні проношені вже черевики, а що я була боса, а вони пасували на мої ноги, я їх присвоїла. Довго я в них ходила, навіть брала в них шлюб.

Відпочивали ми в тій хаті, мабуть, тиждень. Ода, зокрема, тішилася піяніном і грала майже кожного дня. Харчувалися ми у військової кухні. Для годиться кілька разів помагали на кухні чистити картоплю.

З нашою чародійною посвідкою ми дійшли до Ченстохови. Нам завжди вдавалося дістати нічліг, часом він був дуже примітивний, але завжди кращий, ніж під голим небом. У військових кухнях давали нам їсти. На тому відтинку дороги ми перший раз зустріли полонених. Ода багато з ними говорила. У Ченстохові нам вдалося вмотитися на відкриту плятформу поїзда, який, однак, поїхав у цілком протилежну, як ми сподівалися, сторону. Так ми опинилися в Отмахові. Тут чародійна посвідка втратила свою силу: нас забрали до переселеного табору, звідки висилали на примусові роботи до Німеччини. Я вже навіть зголосилася до роботи на кухні, міркуючи, що на ній з голоду не помру. Тим часом Оді вдалося порозумітися чи з п. Лебедем, чи з кимсь іншим з Організації і нас звільнили від примусових робіт. Кілька днів пізніше під військовою охороною нас завезли до Кракова. Тут закінчився один етап нашого життя і почався інший.

ПОМЕРЛА ДАРІЯ РЕБЕТ

Провідна політична і громадська діячка. Дарія Ребет, уроджена Цісик, відійшла у вічність у Мюнхені 5-го січня 1992 року.

Народжена 1913 року в Кіцмані (Буковина), Дарія Ребет закінчила гімназію в Стрию, правничі студії в Львівському Університеті, діставши ступінь магістра. Була одружена з політичним діячем і правником, Левом Ребетом, який загинув 1957 року від руки більшовицького агента.

Дарія Ребет з молодих років і до останніх своїх днів невтомно працювала в українських політичних і громадських організаціях, спершу на батьківщині, потім в еміграції. В роках 1934-38 — член Крайової Екзекутиви ОУМ, в роки німецької окупації — член проводу ОУН в Україні, співзасновниця Української Головної Визвольної Ради (УГВР) і член її Президії, член Політичної Ради ОУМ закордоном і голова цієї Ради в 1980-1991 роках. Була заступником голови Українського Товариства Закордонних Студій, співробітницею журналів "Український Самостійник" і "Сучасність".

Дарія Ребет брала активну участь у діяльності Об'єднання Українських Жінок у Німеччині (ОУЖ). Довгі роки була членом Головної управи ОУЖ, працювала заступницею голови ОУН, кілька її доповідей на з'їздах Об'єднання вийшли друком як брошури. Як представниця ОУЖ, тісно співпрацювала з СФУЖО: у 1948 році з рамени Об'єднання ОУЖ брала участь в I Конгресі СФУЖО, де секретарювала. Опрацювала I Статут СФУЖО. Брала участь у конферефціях СФУЖО, які відбувалися в Європі.

Залишила двоє дітей — сина Андрія й дочку Оксану з родинами.

Багатогранна, освічена, талановита і працююча жінка увійшла в історію українського визвольного руху в 1930-1990-их роках. Вічна їй пам'ять!

Екзекутива СУА

ВІСТІ З ЦЕНТРАЛІ

На запрошення Білого Дому голова СУА Марія Савчак разом з групою провідних американців українського походження взяла участь у зустрічі з Президентом Сполучених Штатів Америки Джорджем Бушем.

Зустріч відбулася напередодні референдуму в Україні — в середу, 27 листопада 1991 р., у Вашингтоні, в одній із залів Білого Дому.

Крім жвавої виміни думок, Президентові передано меморандум, в якому підкреслено, що українська громада чекає на те, щоб Америка визнала незалежну Україну.

Президент США ствердив, що американський уряд пильно слідкує за розвитком подій напередодні референдуму, працює в напрямі незалежності України, повністю переконаний, що його резуль-

тати будуть позитивні і при тому запевнив українських представників, що Америка визнає незалежну Україну і встановить з нею дипломатичні відносини.

ВИХОВНА РЕФЕРЕНТУРА

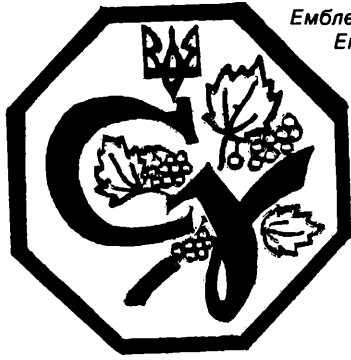
З приємністю подаємо до відома, що у конкурсі написання твору для дітей з нагоди "Декади української мови", проголошеної Світовим Конгресом Вільних Українців, нагороди одержали:

- I. За твір "Нове Життя" — Ганна Черінь.
- II. За твір "Казка про самоцвіт" — Оксана Ласовська.
- III. За твір "Бабусина Україна" — Ольга Гаєцька.

Жюрі конкурсу: Ірина Д. Филипчак — голова, д-р Леся Ткач, д-р Леся Копач і д-р Роман Кухар — члени.

Гратулюємо нагородженим і складаємо подяку членам жюрі.

Ольга Тритяк

Емблема Союзу Українок.
Emblem of UNWL.

ВАЛЕНТИНА СМІРНОВА

СОЮЗ УКРАЇНОК І ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ УСТАНОВЧИЙ З'ЇЗД

МИ ПОКЛИКАНІ ДО ПРАЦІ

У Києві сталася знаменна подія: 20-22 грудня відбувся всеукраїнський установчий з'їзд Союзу Українок.

Довгим і тернистим був шлях до свободи. Мільйони борців без вагань віддали своє життя за святу ідею. У чорну ніч неволі, що тривала століттями, українська жінка знаходила в собі сили зберегти прагнення до волі, почуття єдності, відповідальності за свій народ, за свою родину, за виховання своїх дітей. Це виявлялося в усіх соціальних верствах нашого жіноцтва. Прагнення до незалежності жило постійно серед жіноцтва. Спалах демократії наприкінці 80-их років був поштовхом для відновлення і створення громадських організацій.

На початку 1990 року відновлено діяльність Союзу Українок у Львові, Івано-Франківську, Тернополі, а також створено Союз Українок у Києві. Нині створено вже осередки у Донецьку, Запоріжжі, Дніпропетровську, Луцьку, Луганську, Одесі, Кременчузі, Кам'янець-Подільському, Полтаві, Рівному, Ужгороді, Чернівцях. Створення осередків триває. Загальне членство сягає 6 тисяч (від них було делеговано 380 союзянок).

Заля будинку кіна увібрала найкращих представниць жіноцтва. Візитна картка — хто звідки приїхав — не потрібна. По вишитих сорочках усе видно! Сцена урочисто прикрашена прапором і тризубом, а стіл президії — у рушниках.

Вітаю всіх жінок, бо за нами правда і віра, за нами — святі ідеали, яких ми ніколи не зречемося! — оголошує привітання до відкриття з'їзду голова Всеукраїнської координаційної Ради Союзу Українок Алена Пашко. Після спільної молитви запалюється Свічка Волі.

Слово надається Алені Пашко. Вона відзначила, що з'їзд відбувається в перші тижні після всенародного референдуму, на якому народ України висловив свою волю стати незалежним. Вона відзначила, що у важкий період становлення Союзу Українок велику матеріальну і моральну допомогу надали сестри з діаспори. "Ми вдячні тим українським жінкам, яких доля закинула в чужину, а вони згуртувалися в свої організації, зуміли пронести через роки святість традицій і культури рідного, поневоленого народу, і подали руку підтримки своїм краянкам, — сказала А. Пашко. — Союз Українок діє

на Україні два роки, проте внесок нашої організації у пробудження свідомості народу значний. До сьогодні Союз Українок був громадсько-політичною організацією, метою якої було пробудити в українському народі почуття господаря на власній землі, а також розуміння політичної ролі та політичної праці жінки. А тепер Союз Українок стає громадсько-просвітницькою організацією".

Далі вона окреслила завдання:

1. Створення при осередках Союзу Українок бібліотек і читалень на зразок тих, що колись існували при товаристві "Просвіта".

2. Організація курсів інструкторів, які могли б працювати у читальнях, проводити лекції, бесіди, вчити жіноцтво, що їхня праця, їхнє життя відбиваються на долі всього українського народу.

3. Екологічна просвіта зі створенням служби допомоги молодим матерям, враховуючи місцеві шкідливі впливи.

4. Виступати співзасновниками приватних дитячих садочків, шкіл, сиротинців, пансіонів для старших людей.

5. Розвивати господарську діяльність при всіх структурних одиницях для матеріальної підтримки СУ.

6. Сприяти виявленню, особливо у сільській місцевості, талановитих дітей, щоб допомогти їм здобути відповідну освіту.

7. Створити при СУ медичну комісію для профілактичних обстежень дітей і молоді. Організувати медичні та юридичні консультації.

8. Заснувати спеціальний фонд для нагородження жінок України за видатні досягнення в науці, вихованні, освіті і для стипендій талановитим дітям.

9. Надавати допомогу українкам, які проживають у республіках колишнього Союзу, організувати осередки СУ і по можливості сприяти поверненню на Батьківщину тих, хто цього бажає.

10. Видавати всеукраїнський друкований орган, що відбиватиме діяльність Союзу Українок, основні проблеми, що хвилюють жіноцтво.

Увесь комплекс соціальних проблем, зазначила доповідачка, слід вирішувати на рівні уряду. Тому СУ у процесі своєї діяльності буде виявляти найактуальніші

проблеми жінок, допомагати розв'язати їх у різних державаних інституціях. Згодом будуть організовані спеціальні відділення з вивчення феміністського питання.

Далі був окреслений комплекс українських проблем, що стоять перед Союзом Українок, і зазначено: "Ми не можемо копіювати проблеми з жіночих організацій Заходу. Нам необхідно створити свій модель, але ми будемо активно співпрацювати з всесвітнім жіночим рухом, налагоджувати прямі контакти з усіма впливовими організаціями для захисту прав жінок. З цього приводу плануємо організувати на Україні міжнародний семінар "Жінка і демократія в Європі".

Союз Українок повинен активно співпрацювати з жіночими організаціями України, сприяти консолідації активних сил, а також допомагати демократичним силам у будівництві гуманної, багатой, рівної серед рівних у спільноті цивілізованих держав світу, України. Допоможи, Боже, українському народові увійти до храму мудрости, світла і молитви".

Опісля були зачитані привітання з'їздові — від

Союзу Українок Америки, Л. Танюка, голови Народної Ради. Вітали з'їзд гості з Бразилії та Франції, а також Ганна Лізенберт, членкиня ще першого Союзу Українок, яка мовила напутнє слово.

В обговоренні доповіді зі своїми звітами виступили голови відділів і філій — Оксана Сапеляк зі Львова, Оксана Ганич з Закарпаття, Марія Вислоцька-Федосюк з Волині, Орися Ковалевич з Полтави та інші. Основною була думка про необхідність координації дій, взаємодопомогу. Та були приємні відхилення від регламенту. Із привітанням від союзянок Дрогобича виступила Марія Потуляк. Вона спершу заспівала коломийку, а вже потім було слово. Вітали її щирими оплесками.

Робота з'їзду йшла за пляном. Відбулися альтернативні вибори. Головою Союзу Українок було обрано поетесу, громадську діячку Атену Пашко. Затверджено Статут. Найбільшу дискусію викликала теза, що членкою СУ може бути лише українка. Хоча деякі членки були проти, цей пункт затвердили, як було у проєкті. Обрано провід.

З'їзд закінчився. На нас чекає праця.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Юрій Логвин. Київ. Графіка

НОВА КНИЖКА ЮРІЯ ШЕРЕХА

У видавництві "Смолоскип" (Балтимор — Торонто) вийшла книжка статей і есеїв Юрія Шереха (літературний псевдонім мовознавця Юрія Шевельова) "Третя сторожа". Книжка, що має 455 сторінок, містить також ілюстрації. Це третя книжка автора. Перша, "Не для дітей", вийшла 1964 року, друга, "Друга черга", — 1978 року. Перша з них цілком випродана.

Назва нової книжки Юрія Шереха базується на оповіді Євангелії про розп'яття Христа в третій годині — найтрагічніший момент у земному житті Ісуса Христа, за яким наступило воскресення. У книжці зібрані праці автора останніх десятиліть. Вона цілком самостійна, але ідейно й стилєво зв'язана з попередніми книжками автора, і в цьому сенсі становить останню частину трилогії. Відкривається "Третя сторожа" статтями про менш відомі аспекти творчости й діяльності Т. Шевченка, П. Куліша та І. Франка, про деяких незаслужено забутих сучасників і послідовників їх — Миколу Петренка, Василя Мову.

Підрадянська література представлена дослідженням про політичні памфлети Миколи Хвильового тощо. Великий розділ книжки розглядає творчість видатних представників нашої еміграційної літератури — Наталії Лівницької-Холодної, Оксани Лятуринської, Юрія Тарнавського, Олександра Смотрича. В обороні незалежности України і української літератури автор полемізує з Солженіцином. Є в "Третій сторожі" і статті про театр і архітектуру. Вперше друкуються спогади автора про період МУРу в українській літературі зі спробою об'єктивно оцінити літературний рух того часу.

Книжка розрахована на тих, хто цікавиться розвитком української культури, явища якої автор подає на світовому тлі.

Набути "Третю сторожу" можна в українських книгарнях, а також безпосередньо у видавництві "Смолоскип": Smoloskup, P.O. Box 561, Ellicott City, Md. 21043, U.S.A. Ціна книжки 19. 50 амер. долярів.

ПОПРАВКИ ДО ПОПЕРЕДНІХ ЧИСЕЛ "Н.Ж."

У вересневому числі (1991 р.) "Н.Ж." в дописі Христини Навроцької "Вдала спроба" на стор. 28 автором вірша, про який ведеться розмова, є Роман Чорнобіль.

Вірш знаходиться у збірці "Із наших буднів і празників — Рефлексії Р. Чорнобіля. Виданій у 1989 році (стор. 79).

У грудневому числі (1991 р.) на 15-ій стор. в підписі під фотографіями (внизу) замість прізвища доктора О. Сердюк має бути прізвище О. Миндюк (головний лікар львівської дитячої лікарні, яка лікує дітей з Чорнобиля).

У січневому числі (1992 р.) нашого журналу на 11-ій сторінці автором статті "Завершення науково-історичного конкурсу ім. П. і Л. Ковалєвих" є Христина Навроцька.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ ВІДСВЯТКУВАВ 15-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ

Святкування 15-річного ювілею кожної молоді установа — це вікова дата, над якою необхідно застановитися, проаналізувати, що ми зробили і до чого хочемо прийти. А прийти ми хочемо від самого початку до побудови репрезентативного музею української культури в Нью-Йорку, і тому 15-та річниця Музею проходила під гаслом розбудови, надій та старань усієї української громади в Америці та в незалежній Україні. Адже святкування було 1 грудня, в день референдуму, що проходив на Україні і вирішив її долю. Урочисте свято відбувалось в імпазантному готелі "The Helmsley Palace" — пам'ятнику архітектури Нью-Йорку. Спонсорами його були Анна і д-р Роман Алиськевичі, Дарія і д-р Володимир Гойдиші, Віра і Антін Шумейки, і таким чином своїм вкладом, — 9 тис. дол., — вони частково покрили суму видатків, що коштувала організація цієї імпрези. Організував цю урочистість комітет імпрез, який очолює Таня Тершаковець і вміло організовує працю з його членами: Дарією Байко, Лідією Білоус, Лідією Гайдучок, Лідією Гладкою, Олею Левицькою, Олімпією Роговською, Олею Ставничою, Оксаною Третьяк, Христіною Шох.

Ведучий програмою д-р Альберт Кіпа урочисто відкрив свято і вшанував хвилиною мовчання покійного д-ра Богдана Цимбалістого, довголітнього голову управи Музею. Як і всяке добре діло починається з молитви, так і це свято розпочав молитвою ігумен, вікарій Стемфордської єпархії, парох церкви св. Юра отець Патрикій Пащак. Після закінчення молитви він передав вітання від Владики Василя Лостена, який не зміг сам прийти на це свято. Голова СУА Марія Савчак коротко розповіла історію створення Музею та його найголовніші завдання. Промова Тита Геврика — голови управи Музею — була насичена новими плянами та ідеями щодо наукової, виставкової, пропагандивної діяльності Музею у наступні роки та необхідності нового репрезентативного будинку. Він довів до відома широкого кола, що позику на будинок, який розташований на East 6-й вул. і закуплений управою Музею у 1985 році під керівництвом незабутнього д-ра Богдана Цимбалістого за 1,250,000.00 дол. — повністю виплачено! Настав час приступити до перебудови цього будинку на музей української культури. У своєму слові голова управи ще раз звернувся до громади продовжити справу будівничих УМ у Нью-Йорку, розпочату СУА під керівництвом д-ра Богдана Цимбалістого та підтримати ідею розбудови на новому етапі.

Кульмінаційною точкою програми було урочисте спалення заставної (мортгедж). Для здійснення цього символічного акту запросили жертводавців, а це були: Марія та Юліян Бачинські, Богдан Кекіш (Само-

поміч), Ірина Мокривська (голова 83-го Відділу СУА), Ярослав і Надя Пастушенки, Анна і Володимир Раки, Оксана Рак, Марія Савчак (голова СУА), д-р Карло та Софія Цайнінгери, Антін та Віра Шумейки, які подарували більш як 15 тисяч дол. на Будівельний Фонд Музею. Посередині залі і відбувалася ця святкова символічна церемонія, до якої спричинилося багато інших жертводавців, які з певних причин не могли сьогодні взяти участі у спаленні мортгеджу, але яким Музей надзвичайно вдячний, бо власне завдяки їм піднявся на нову вершину у своїй діяльності. Спонсорів цієї імпрези члени Комітету привітали квітами.

Нова емоційна хвиля піднесення виникла після того як було зачитано, що Іванна та Степан Рожанковські склали 10 тисяч дол. і, на жаль, самі вони не змогли прийти через стан здоров'я. Додатково надзвичайно приємною несподіванкою було те, що Дарія і Володимир Гойдиші окрім того, що були одними із спонзорів цього свята, оголосили, що жертвують ще на музейні цілі 10 тис. дол! На святі було зачитано імена 49 жертводавців, які склали гроші на суму 70 тисяч дол.: 11,000 дол. — Володимир і Анна Раки; 6,000 дол. — Мирон і Ольга Гнатейки; 5,000 дол. — Володимир та Катерина Воловодюки; 2,500 дол. — 67-ий Відділ СУА; 2,000 дол. — Оксана Рак і Марта Ярош, д-р Андрій і Таня Тершаковці; 1,216 дол. — 66-ий Відділ СУА; 1,200 дол. — д-р Олег та д-р Іванна Ратичі; 1,100 дол. — д-р Олег та д-р Рената Голод-Третьяк; 1,000 дол. — Роман і Ніна Ільницькі, Яр та Ірина Моцюки; Євгенія Тріска, д-р Ярослав і Алла Лешки, Богдан та Ірина Чайківські, 113-ий Відділ СУА, Теодор Байко, Богдан і Уляся Крижанівські, д-р Богдар і Марта Ворохи, Еверет Гарднер, Ольга і д-р Ярослав Ставничі, д-р Богдан і Валя Новаківські, д-р Юрій та Оксана Третьяки, д-р Юрій і Христіна Крижанківські, Роман і Марія Гавриляки, Бриджит і Василь Сосяки, Любомир Мудрий, 72-ий Відділ СУА, д-р Степан і Тамара Тимківи, Оля, Орися та Ігор Н.; 700 дол. — професор Альберт та Оксана Кіпи, 500 дол. — Лідія Фіцалович, Ярослава Рубель, Окружна Управа СУА Нью-Йорку, Борис і Марта Дацківи, 70-ий Відділ СУА, 1-ий Відділ СУА, д-р Роман Борковський, Ігор і Тамара Вітковецькі, 300 дол. — Володимир і Лідія Магуни, 200 дол. — 83-ий Відділ СУА; 100 дол. — Богдан і Міра Бурачинські, Рональд Мак, 91-ий Відділ СУА. Таким чином загальна сума, яку склали усі жертводавці та прихильники музею на цьому урочистому святі досягнула 100 тис. дол.

Естетичний тонус свята надала мистецька програма, яка складалася з вокального репертуару Павла

Жертводавці беруть участь в урочистому спаленні заставної (моргеджу).

Ceremony of burning the mortgage.

СЛОВО ГОЛОВИ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ МАРІЇ САВЧАК

Вельмиповажані!

Мені невимовно приємно, що більше, — то велика честь для мене відкривати це знаменне зібрання та привітати шановних гостей, які прибули, щоб спільно і святково відзначити ювілей Українського Музею.

15 років тому заходами Союзу Українок Америки в метрополії світу — Нью-Йорку відкрито Український Музей з метою зберегти на еміграції зразки українського мистецтва і культури, які ворог безпощадно нищив на Україні.

З тією хвилиною закінчилося довголітнє поневіряння збірки народного мистецтва, яку СУА закупив у 1933 році у Львові та вперше показав її у тому ж році на Світовій виставці в Чикаго, в українському павільйоні.

Протягом 43-ох років збірка перейшла різні фази поневіряння, але остаточно вона дала початок Українському Музеєві, який святково відкрито 2-го жовтня 1976 р. в будинку СУА-УККА при Другій авеню в Нью-Йорку.

За 15 років існування Український Музей здобув визнання й добру славу серед української громади

та американської публіки, здобув визнання офіційних кіл та фахівців-музейників.

Союз Українок Америки — його відділи та членство від самого початку повністю та беззастережно підтримували та підтримують Український Музей, його потреби росту та розбудови. Український Музей — це наша дитина, наша гордість.

Наші святкування відбуваються в час історичної хвилини, в час, коли український народ вибирає свою долю, своїм голосом закріплює незалежність України. Цілий світ з великою увагою стежить за подіями, що саме відбуваються на нашій землі. Ми всі свято віримо, що Сам Господь промовить устами народу, що народ заманіфестує перед світом своє бажання вільної, соборної, незалежної України. Голос народу є голосом Бога (вокс популі — вокс Деї). Слава Україні!

Ще раз сердечно вітаю шановних гостей та бажаю приємно провести час.

1 грудня 1991 р.

Марія Савчак,
голова СУА

Плішки, соліста Метрополітен Опери, якому акомпанював Тома Гриньків, та концертної програми вокального ансамблю "Промінь" під керівництвом Богданни Волянської. Всі учасники концертної програми свій гонорар подарували на музейні цілі. Приємний подарунок на згадку про свято вручали усім

гостям вечора д-р Карло та Софія Цайнінгери, а саме квітку для гарних відчуттів та каталог з державними відзнаками на пам'ять про день незалежності України та свята УМ в Нью-Йорку. Відчуття дружньої та урочистої атмосфери довший час не покидало гостей.

OUR LIFE

Monthly, published by Ukrainian National Women's League of America

---

VOL. XLIX

FEBRUARY 1992

Editor: Marta Baczynsky

NATIONAL BOARD MEETING

UNWLA's National Board met on November 9 and 10, 1991 in New York City. The meeting was attended by the organization's president Maria Savchak, members of the Executive Board, all standing committee chairs, nine presidents of Regional Councils and the chair of the Auditing Committee.

In addressing the participants of the meeting, the President reported on the work of the organization over the last year. She stressed the importance of the Membership Committee and its efforts in recruiting new members.

The following points were raised:

1. The availability of the Executive Board to aid branches seeking assistance. The Board will attempt to provide, if only in part, the necessary answers and solutions.

2. The importance of inter-regional conferences of standing committees (such as welfare, membership, etc.) whose success can be attributed to the Regional Councils.

3. The election of Iryna Kurowyckyj, who has been a longtime member of the NCW (National Council of Women) Hospitality Committee, to the post of first vice president of NCW. Maria Tomorug has become the organization's treasurer.

4. UNWLA sponsored journalist Valentyna Smirnov from Kiev to attend an international conference of women journalists in Yugoslavia.

5. WCFU has financial problems. UNWLA is one of the member organizations which fully pays its dues. Branches should support WCFU only through the proper channels of UNWLA.

6. The Ukrainian Museum is celebrating its 15th anniversary. Branches were urged to honor this event and support the Museum.

7. \$3,500 will be paid from the Eva Stashkiv Fund in the form of scholarships to support three students from Ukraine.

8. The Executive Board met with Athena Pashko, co-president of UNWLA in Lviv. The Board also promised to purchase a copying machine for the office of UNWLA in Lviv.

9. OUR LIFE magazine is published on time, is well written and designed. However it needs financial support.

10. The second edition of a well-received cook book, Ukrainian Foods by Zenovia Terlecky has been published. Branches can utilize this book for the purpose of fundraising.

11. Ivanna Ratych and Lidia Czernyk participated in the convention of the Committee of Aid to Ukraine in the capacity of observers. UNWLA's by-laws do not allow it to be a member of another organization, charitable or otherwise. Branches of UNWLA must adhere to the terms of the by-laws and refrain from contributing to causes and committees not under the jurisdiction of UNWLA's welfare program.

12. In order to help Ukraine, organizations in the free world such as UNWLA must have a sound financial base.

Maria Tomorug, corresponding secretary, spoke of her trip to Ukraine and said that in the specialized children's hospital in Lviv she was pleased to see a plaque honoring UNWLA for the organization's help. Mrs. Tomorug attended the first congress of UNWLA in Czernivtsi in August.

Financial secretary Marta Danyluk presented the financial report of 1990 which showed the administration of OUR LIFE in the red.

Iryna Chaban, the magazines' editor, reported that Tamara Stadnychenko-Cornellison and Ivanna Ratych have joined the editorial staff. She also pointed out that although the magazine is prepared on schedule, it is the mailing which governs its dispatch to subscribers.

The following were individual reports of vice presidents:

1. Olha Hnateyko, Membership Chair: 3 new branches were organized — branch 111 in Los Angeles, CA, branch 95 in Kerhonkson, NY and branch 56 in Florida. She represented UNWLA on the committee in charge of organizing the manifestation in Washington, D.C. for the independence of Ukraine.

2. Lidia Hladky, Cultural Chair: prepared reference material for branches; empowered by UNWLA acts as

chair of public relations in WFUWO; organized an inter-regional conference in Buffalo, NY; was in charge of the competition sponsored by the Kowaliw Foundation.

Marta Bohachevsky-Chomiak, Public Relations Chair: maintained contacts with women in Ukraine. Took part in various American and Ukrainian political and community actions in Washington.

Lidia Bilous, Member at large: reported on her activities working with the Sabre Foundation on the project Hope.

Standing Committee Chairs reported the following:

Iryna Rusnak, museum/art — organized an inter-regional conference in Buffalo, NY. Was active in organizing community groups to support The Ukrainian Museum.

Olha Trytiak, education — was active in organizing day care centers. Collected children's books for the library and is planning to organize an exhibition in Ukraine of books published by the diaspora. Organized a competition of published works for children. Three winners were announced.

Lidia Chernyk, welfare — a new fund has been created "Mama — 86" which works in cooperation with the Green World. The collection of vitamins and dried fruti is proceeding well.

Anna Krawchuk, scholarship — UNWLA's scholar-

ship program is being expanded in Ukraine and in other countries.

Chrystia Navrocky, press — provided timely information in her column "News from Headquarters." Wrote an article about the use of mass information (OUR LIFE, No. 8, 1991). Organized an inter-regional conference in New Jersey.

Evhenia Novakivsky presented the report of the Auditing Committee.

By-laws Committee chair Ivanna Ratych informed that a committee has been formed to propose an amendment with reference to UNWLA's retired members. All matters pertaining to this project and to other changes in the organization's by-laws must be presented in writing by November 1992 prior to the meeting of the National Board.

Marta Danyluk presented a preliminary budget for 1992 which was accepted by the assembly.

It was decided to hold UNWLA's XXIII Convention in spring 1993 at the Soyuzivka Resort. The recognition and distinction of branches will be governed by requirements adopted in the resolutions of the National Board meeting of 1990 (OUR LIFE, No. 1, 1991).

This report is based on the report provided by Chrystia Navrocky, UNWLA's Press Chair (OUR LIFE, 1, 1991, page 9-10).

RESOLUTIONS OF THE NATIONAL BOARD

Meeting held in November, 1991

1. Uphold the resolutions adopted at previous meeting of the National Board concerning membership drives and the organization of new branches.

2. In view of the fact that OUR LIFE will be celebrating its 50th anniversary in 1993, it is necessary to:

- 1) increase donations to the Press Fund;
- b) attempt to reach a sum of \$100,000 in the reserve fund in order for the interest to be substantial and useful;
- c) invite sponsorship of OUR LIFE pages (\$250).

Regional and branch press chairs are urged to inform the public about the work of the organization through the general print media.

It was decided to revive the "Regional chronicle." All materials must reach the editorial office by the end of March. The articles will be published consecutively each month.

3. Aid to Ukraine should be offered concurrently with the development of UNWL's projects in Ukraine which will help the organization to sustain itself. All welfare activities must be coordinated through the welfare standing committee of UNWLA.

4. Community groups will be organized to support the Ukrainian Museum in New York City. Buttons with the Museum logo, can be ordered at the Museum and sold at fundraising events, proceeds of which will support the institution. Organize a Museum membership drive in communities.

5. Branches and regions are urged to take part in American political life and to work in American women's organizations. Membership is asked to urge political leaders to recognize Ukraine's political independence. Encourage the younger members of UNWLA to work in public relations projects.

6. All are asked to support the collection of children's literature, slated for an exhibition in Ukraine.

7. Membership is asked to offer financial support and cooperation for the upcoming VI WFUWO Congress to be held in Toronto in 1992.

8. Continue to seek sponsors for UNWLA's scholarships.

The members of the Resolution's Committee — Chrystia Navrocky, chair, Ivanna Shkarupa, secretary, Nadia Savchuk and Valentyna Czudovsky, members.

WOMEN AND THE UNDERSTANDING OF EASTERN EUROPE

(Conclusion)

It is much too early to hazard predictions on the women's movement in Ukraine. Women in Eastern Europe face difficult challenges. They are overworked, since all of them work outside the home and then face the second shift of shopping for scarce items or acquiring those that do not exist on the market — clothes, dishes, shoes.³⁹

Economic dislocations and high prices, part of the cost for conversion to a free market economy, have hit the women very hard. Some women find solace in religion and ethnography, especially in rediscovering old songs, rituals, food, clothing. In Kiev, for instance, there emerged an organization called "She who preserves," — Berehynia — named after a pagan goddess. Limited to middle-aged city women with a college or professional education, this organization attempts to preserve the folk dress, food and customs. A combination of back to nature, back to the extended family, and back to the simple farm days, the organization tries to fill the void social life leaves for all Soviets. Apartments are small, and the political insecurity in the previous years limited social contacts to few trusted friends. Berehynia will not be a mass movement, and will have the nostalgia of a quilting revival on a small campus. Organized religions — Orthodoxy, Catholicism, and the rapidly spreading Baptist faith — offer more than solace to women. They also have a reverse attraction of justifying the woman's role in the family, limited to raising children and wanting a husband who could care for her. The escapism that characterized American society in the 1950's, that pushed the women into the cocoons of suburbia, is far from being realized in Eastern Europe, but that does not diminish its attractiveness. Attempts are being made at establishing Orthodox Church women's societies, known as sisterhoods, that in the eighteenth century supported charity and promoted education. Catholicism, which has been actively persecuted by Moscow and only in 1989 came out of the underground, has a tradition of supporting women's organizations for charity, prayer, setting up day care and food centers, and church beautification programs.⁴⁰

The goals of women's liberation and self-actualization are absent from the aspirations of most women in Eastern Europe at the moment. In good historical fashion, the women are subordinating their welfare to the common goal, and the common goal is liberation — liberation from the fear of totalitarian terror, liberation from centralized bureaucracy, from deferral of decent existence today for some life tomorrow. The women are opposed to all centralized government and to militarization. They are also opposed to social experimentation and when they write it is to stress the need to return to

some idyllic conception of decency, morality, family values; they write much about the pedagogical role of the woman as the exponent of moral values and bemoan the reduction of women to materialistically greedy creatures under the late socialist regime. That does not show an understanding of women's issues, women's concerns, let alone of the sophisticated conception of women's aspirations and the complexity of the condition of women that we in the West have developed. What then can the use of categories of analysis devised by and for women demonstrate for the understanding of the current situation in the USSR?

Precisely that. The society in the USSR, — but for a thin layer of urbanized intelligentsia, which often knows English and the West, either from study or from travel, — is a society in which family structures, personal relationships, and traditional social relations determine views and expectations. Western democracy, with its stress on personal initiative and personal responsibility, with its impersonal relations embedded in law, with its self-discipline and its social structures, is understood by most Soviets as a system of communal liberation, not of individual opportunity.⁴¹ This is a similar process to the manner in which Eastern Europeans defined feminism as community action, rather than women's liberation. We must try to understand their meaning, and not rely on transferring ours.

V

The current situation in Eastern Europe and in the Soviet Union, or even Russia itself, has shown us the limitations of an exclusively political or ideological approach to history and society. Terminology is another salient factor. The ease with which we transfer labels is repeatedly decried and just as frequently practiced. Women in Eastern Europe have neither devised a terminology of their own nor have they developed specific definitions for accepted usage. Hence, to determine their views and describe their policies we have to study what they meant; we have to decode not so much their understanding, as the uses which the term described. This is particularly the case with nationalism.

The issues facing women and the problems confronting the whole area are both similar and in a deeper sense intertwined. The lack of articulation and the lack of recognition of the congruence of the issues, the automatic channelling of the discussion into nationalism, leads to the perpetuation of stereotypes that in themselves hamper the study of the area and the comprehensive analysis of its problems. The vicious circle that keeps Eastern Europe in the backwaters of history

Cont. on p. 22

PRESENTATION OF AWARDS IN THE PETRO AND LESIA KOWALIW FOUNDATION COMPETITION

Since 1965 UNWLA has sponsored a competition of literary and historical works. It is underwritten by the Petro and Lesia Kowaliw Foundation and managed by the organization.

This year the awards ceremony was held during UNWLA's National Board meeting in November, 1991.

The winners were: first prize in the sum of \$2,000

was awarded to Dr. Myron Kuropas for his book "Ukrainian Americans; Roots and Aspirations. 1884-1954." Second prize of \$1,500 went to Dr. Nadia Diuk and Adrian Karatnytsky for their co-authored work "The Hidden Nations: The People Challenge the Soviet Union."

Members of the jury were: Dr. Leonid Rudnycky, Dr. Martha Bohachevsky-Chomiak and Dr. Zenon Kohut.

ABOUT WOMEN

NETWORK OF EAST-WEST WOMEN CONFERENCE

On part with the recent tremendous changes occurring in Eastern Europe, the women in that part of the world have attempted to reach out to each other and take stock of their position with respect to the undulating situation. In June, 1991 the Network of East-West Women (NEWW) met in Dubrovnik, Yugoslavia to discuss how those changes effect women. The Network drew more than 70 women from Bulgaria, the Czech and Slovak Republics, the former German Democratic Republic, Hungary, Poland, Romania and Yugoslavia. Women from Canada, Great Britain and the United States joined this conference.

The conference participants stated that "We consider this meeting the first step in establishing long-lasting communication and cooperation among feminist activities in these countries. We are determined that women take an active role in shaping the new profile of Eastern and Central Europe."

The pressing questions of the conference were: What is happening to women in the Central and Eastern European countries? What networks for women are in existence and what new ones are needed? What should the priorities of independent women's movements be? What are the issues of reproductive rights in each country and how should the women's groups cope with the threats to these rights?

The Network women — activists, writers, academics — focused on the central concern of the conference, that "in the new democracies, women's position should not get worse." This sentiment was aptly expressed by Yugoslavian journalist Slavenka Drakulic. Hence, to comprehend the broad range of

diversified situations in terms of common interests, the conference offered the participants eight workshops and three general sessions. Fields of concern included reports on the status of women in each represented country in the areas of reproductive rights; women and the family, work, health and sexuality; women in government, social policy making and law; women and the media; women and the rise of the new nationalism; and the creation of women's studies.

Historian Rossica Panova said that the economic situation in Romania and Bulgaria is so bad that it seems to overshadow other problems. However, she said that the freedom to write and speak almost makes up for not having enough to eat. The abortion issues ranges on various levels of controversy in many countries, sparking the creation of women's movement of organizations.

The conference also found some startling statistics. In the newly elected parliaments of Eastern and Central Europe, the participation of women has declined sharply. For example: in Poland, from 35 percent to 3.5 percent, in Czechoslovakia, from 29.5 percent to 6 percent; in Bulgaria, from 21 percent to 8.6 percent; in Hungary, from 20.9 percent to 7 percent. Not participating or not being allowed to participate in the legislative process harms women. They loose in the workplace where they are the first to be fired and for those who still work are faced with the disappearance of child care formerly provided by the government and now an additional expense.

The workshop on politics was the most popular during the conference. However, it is very interesting to note that the dialogue in the workshop was difficult and problematic, mainly due to the diversities within several countries' delegation rather than the

differences between countries. The questions of goals and strategies were raised: Should women use old structures or create new ones? Should women participate in parliamentary elections, in civic institutions, or work in grass-roots organizations outside existing institutions? Tensions also were felt between older and younger women, as well as between those with experience in the now discredited institutions and those newly involved in public life.

The Network is faced with a Herculean task to address these issues. Several projects are being planned such as information exchanges which includes a newsletter, a computer network and an international telephone tree; actions in support of women's reproductive rights; and cooperative efforts in establishing women's studies programs and cultural exchanges. The conference concluded that "through these projects and meetings we hope to contribute to the development of an Eastern and Central European grass-roots women's movement."

(based on report of Sonia Jaffe Robbins, Assistant Professor, New York University).

MAMA — 86 A PROJECT FOR BRANCH 4

The December 29, 1991 issue of the New Jersey newspaper The Star-Ledger carried a feature article by Julie Beglin about UNWLA's Branch 4 which is helping Ukraine in a very special way. The members of the Branch have sent 45 cases of nonperishable foods, multi-vitamins and over-the-counter medicines to Ukraine to battle the lingering effects of the Chernobyl nuclear disaster. The emphasis here is on the children, children who are ill and particularly children who are still healthy.

The writer of the article interviewed Kristina Pavlak, president of Branch 4. "All the children in the area are at risk," she said. "They say that some of the radiation is going to be around for thousands of years, and that's pretty frightening." This project works with the cooperation of MAMA — 86 which is a group of mothers who are fighting the effects of radiation in the Kiev area. They distribute the donations to schools, hospitals, orphanages and to villages in Ukraine, with the hope that the vitamins and other nutrients will help build up the children's immune systems. "We're striving to help the children who are still well to stay that way, to thrive, to grow, to go to school and to become productive citizens of a brand new democracy," said Ms. Pavkal.

Branch 4 is presently collecting donations for another shipment which will include powdered milk, rice, dried fruit and oatmeal. They are also looking for sponsorship by a major corporation or pharmaceutical company.

MAKING NEWS....

In its January 1992 issue, under the heading, Country Cooking: Our Culinary Roots, the popular magazine COUNTRY LIVING featured a Ukrainian Christmas Eve supper.

Entitled "A Ukrainian Celebration" the modest article was accompanied by four full pages of beautiful color photographs of traditional Ukrainian dishes served during *Sviata Vecherya* or Holy Supper on the Eve before Christmas Day.

This project was the collaborative effort of Theo Hewko who works on the staff of the magazine as Assistant to the Editor-in-Chief and her mother-in-law Stephania Humeniuk, member of UNWLA's branch #1 in New York City, who prepared the sumptuous and marvelous dishes that so uniquely identify Ukrainian Christmas traditions and customs. Pictured is *borshch* with *vushka* (beet soup with mushroom filled dumplings), jellied carp, *varenyky* (sauerkraut-filled dumplings), stuffed cabbage with mushroom gravy, *mlyntsi* (cabbage filled blintzes), *medivnyk* (honey cake), *makivnyk* (poppy seed roll), *uzhvar* (dried fruit compote), *pampushky* (jelly doughnuts) and *kutia* (whole wheat with honey, nut and poppy seeds).

The magazine, in preparing this feature, also contacted The Ukrainian Museum for information about Christmas traditions.

Cont. from p. 20.

keeps its women from participating fully and creatively in making this peripheral area of Europe a land of opportunity rather than one of strife and stagnation.

---

39. While some men try to help out in the apartment, most expect food on the table, clothes washed and ironed, and the children taken care of. While washing machines are more common in the cities now, dryers are not, and dishwashers unheard of. In the Soviet Union only a few supermarkets exist in the major cities and shopping is a major and frustrating chore.

40. The tradition of married Catholic clergy in Ukraine created a social ideal not unlike that of a Victorian parsonage which the Western Ukrainians tend to idealize. There is a new Catholic Ukrainian women's organization, which took the name of a nineteenth century one-- The Myrrh-bringers -- the women who visited Christ's tomb only to be the first mortals to see the Risen Lord. It is spearheaded by a former political prisoner dissident poet who champions the cause of peace, social activism, and liberation. It is not clear which way such a movement will go. Romanian women in Ukraine organized a women's organization with the help of the Romanian government.

41. See, for instance, a recent analysis of the current situation by Gary Kasparov, "The Lingering -- and Fatal -- Gorbachev Illusion," *Wall Street Journal* January 30, 1991, p. A10. "It is crucial to understand that after 74 years of dictatorship, many people in the Soviet Union have little conception of this thing called 'democracy.'" Many women I talked to would also agree with Kasparov's contention that "Force is still *prima ratio* in resolving political disputes, and state-organized robbery is still the engine of an economic policy."

Наше харчування

ХРИСТЯ НАВРОЦЬКА

Після всіх свят пора подумати про дієту, бо страх збирає стати на вагу. Подаємо декілька малокальорійних, але смачних страв, які завдяки цитрині набирають пікантності.

КУРЯЧІ ГРУДИНКИ З ЦИТРИНОЮ

6 половинок курячих грудинок без шкури і костей
2 ложки малокальорійної маргарини
1/2 горнятка білого вина
1 ложка цитринового соку
1/4 ложечки соли
1/2 ложечки свіжого або **1/4** ложечки сухого кропу
1/2 цитрини, нарізаної в кружальця
1 ложка тонко нарізаної зеленої цибульки

У великій пательні (сковороді) стопити маргарину і вкласти курячі грудинки, смажити на обі сторони, щоб легко зарум'янилися. Змішати вино, цитриновий сік, сіль і кріп і полити грудинки, а зверху накласти кружальця цитрини. Заварити до закипіння. Зменшити вогонь, накрити пательню і тушувати 15-20 хвилин, щоб курка була м'яка. Вийняти курку, а підливу ще раз закип'ятити і варити 3 хвилини. Полити грудинки і посипати нарізаною зеленою цибулькою.

КАБАЧКИ З ВИНОМ

1/3 горнятка білого вина
4 горнятка нарізаних кабачків (1 фунт) (zucchini)
2 зубці часнику (розтерти)
2 ложки свіжого або сухого васильку (basil)
1 середня цибуля, нарізана в кружальця

Заварити вино до кипіння. Додати кабачки, часник і васильок. Накрити і заварити. Зменшити вогонь і тушувати 5 хвилин, замішати і додати нарізану цибулю. Варити відкрито, щоб кабачки були м'які, а підлива виварилася до половини.

ЗАПІКАНІ ГРУШКИ

4 грушки, достиглі, але тверді
1/4 горнятка помаранчевого соку
3 ложки помаранчевої мармеляди
2 ложки мелених ванільових тістечок (vanilla wafers)
2 ложки дрібно посіченого мигдалю
1/2 горнятка пісного йогурту

Нагріти піч до 350°. Грушки обрати зі шкурки, залишаючи хвостик. Змішати помаранчевий сік і мармеляду і полити грушки. Змішати змелені тістечка з мигдалем і обкочати в них грушки. Уложити грушки в круглому посуді до печення (pie plate), який натовстити, найкраще "РАМ". Змішати йогурт з рештою мармеляди, накрити і вкласти до холодильника. Грушки пекти 35-45 хвилин, щоб були м'які. Подавати теплі з підливою з йогурту.

ЦИТРИНОВО-ПОМАРАНЧЕВА ЛАКОМИНКА ЗІ СИРОМ

3 коверти желатини без смаку
3/4 горнятка свіжого помаранчевого соку
1 1/2 горнятка гарячої води
6 ложок цукру
6 ложок цитринового соку
1 1/2 горнятка сиру (creamed cottage cheese)
1 1/2 горнятка винограду (порізаного

на половинки)
2 горнятка свіжих овочів

Розпустити желатину в помаранчевому соку. Додати гарячу воду і добре замішати, щоб желатина розпустилася. Додати цукор і цитриновий сік. Перетерти сир через сито і додати до желатини і вистудити. Коли починає густнути, вбити мішанину електричною мішалкою. Додати виноград і замішати. Форму злити зимною водою і накласти в неї змішаний сир. Вистудити через ніч. Перед поданням вийняти з форми і якщо вона з отвором — наповнити його нарізаними свіжими овочами або довкруги.

КОРЖ З КАБАЧКІВ І МОРКВИ

1 1/2 горнятка борошна (муки)
3/4 горнятка брунатного цукру
1 ложечка порошку до печення
1/2 ложечки імбиру (ginger)
1/4 ложечки соди до печення
2 яйця
1 1/2 горнятка втертої моркви
1 горнятко втертих кабачків (zucchini)
1/2 горнятка родзинків
1/2 горнятка порізаних горіхів
1/2 горнятка олії
1/4 горнятка меду
1 ложечка ванільового екстракту

В одній великій мисці змішати борошно, цукор, порошок, соду до печення і імбир. В другій змішати терті моркву і кабачки, яйця, родзинки, горіхи, олію, мед і ванілію. З'єднати обі маси у великій мисці. Накласти тісто на натовщену форму (9x13 інчів). Пекти при температурі 350° 25-30 хвилин.

Коли простигне, посмарувати масою:

8 унцій вершкового сиру (light cream cheese) кімнатної температури
1/2 горнятка цукрової мучки
2 ложки цитринового соку
1 ложка цитринової шкурки

Всі складники вбити електричною мішалкою на масу, яку накласти на корж. Зберігати накритий у холодильнику.

Пригадуємо, що Союз Українок Америки перевидав куховарську книжку "Українські страви" Зеновії Терлецької. Книжка є в полотняній твердій оправі — ціна 16.00 доларів. Замовляйте її! Відділи одержують 30% знижки.

МІЖОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ СУА В НЬЮ-ДЖЕРЗІ

З розвитком вирішальних подій на Україні — прагнення українського народу до самостійності, — кожна національно свідомо людина намагається внести свою частку в її долю. Відгомін цих подій змушує нас звернути особливу увагу на виховання національно свідомої молоді тут, за океаном.

Виховна референтура при Головній Управі СУА глибоко розуміє потребу висунення на ширший форум справи виховання і з тією метою була влаштована пресова конференція Округ Нью-Джерзі, Нью-Йорку, Філядельфії, що відбулася 17 листопада 1991 року в приміщенні Українського Народного Дому в Ірвінгтоні. Господарем її була Округа Нью-Джерзі під зарядом голови Округної Управи Тетяни Рішко.

Участь в конференції від Округи Філядельфії взяли: Марія Одежинська — голова Округної Управи, пресова референтка Богданна Михайлів, членка 13-го Відділу в Честері Тамара Рац.

Конференцію відкрила голова Округної Управи Тетяна Рішко. Модератором була Оксана Станько — виховна референтка Округної Управи. Вона коротко з'ясувала ціль конференції і попросила до головного стола Любомиру Крупу, Оленку Макарушку-Колодій, Ольгу Третяк. Кожна з прелегенток віддано працює у виховній ділянці. Проблеми виховання дошкільця і молоді близькі їхньому серцю, і це чітко відчувалося у їх доповідях.

Першу доповідь "Як організувати й провадити захоронку" виголосила Оленка Макарушка-Колодій — вчителька української захоронки св. Івана Хрестителя в Ньюарку. Молода людина з ентузіазмом доброї виховательки, з глибоким розумінням потреб наших найменших, крім фахової освіти, виявляє велику любов до дітей. Оленка цікаво розказала про тяжкі початки організування захоронки, про успішне усунення усіх перешкод аж до остаточного відкриття захоронки 22 жовтня 1989 р., в якій нині є 13 дітей.

"Значення світлички у вихованні дошкільних дітей" — такою була тема Оксани Станько — виховної референтки Округи, учительки світлички 61-го Відділу у Виппані. Вона глибоко проаналізувала важливість духовного виховання української дитини в українській світличці. Дитина вчиться любити рідну мову, нав'язує дружбу з дітьми того самого національного походження. Через щоденну молитву вона розвиває духовно-релігійні цінності, пізнає свій обряд.

Доповідь "Роля батьків у Рідній Школі" виголосила Любомира Крупа — заступниця голови Світової

Координаційної Виховно-Освітньої Ради при СКВУ, учителька мови й літератури у старших класах "Рідної Школи" в Ньюарку. Її доповідь охоплювала дітей старшого віку і співвідношення батьків і школи. Роля батьків відповідальна і мусить бути всеціло співзвучна з намаганням школи. Батьки через послідовність, особистий приклад, активне зацікавлення програмою навчання, допомагають дітям досягнути спільну ціль школи й дому — пошану дітей до українського походження. У зв'язку з подіями на Україні треба докласти усіх зусиль, щоб молодь вивчала мову, культуру, історію своєї Батьківщини. Тепер як ніколи вона може бути горда свого походження. Нині впливає практична потреба українсько-англомовних людей.

Ольга Тритяк — виховна референтка Головної Управи СУА ознайомила присутніх з працею і цілями виховної референтури. Референтка присвятила багато уваги збиранню дитячої літератури діаспори, а також видань з України. Вже оформлено бібліотеку виховної референтури з виготовленим списком книжечок, а також подано адреси видавництва.

Виховна референтура СУА під патронатом СФУЖО і СКВОР при СКВУ при співпраці ОПЛДМ і Шкільної Ради УККА з наполегливими стараннями виховної референтки запланували виставку дитячої літератури діаспори в Києві і Львові. Зібрано багато дитячих книжечок, виданих в Україні. Їх фаховим упорядкуванням і каталогуванням займаються ентузіясти Мирослава і д-р Денис Стахіві. Оцінює виховну вартість Анастасія Смеречинська. Ольга Тритяк попросила д-ра Д. Стахіва висвітлити прозорки з цих книжечок. Всі вони чудово ілюстровані і охоплюють усі ділянки навчання.

Перед дискусією, з позитивною оцінкою конференції, зложила привіт д-р Олександра Кісілевська-Ткач — керівник педагогічного інституту УВУ. Були також присутні Хризанта Гентиш — директор "Рідної Школи" в Ньюарку і заступниця директора української школи св. Андрея в Нью-Брансвіку Оксана Русинська.

В дискусії було порушено багато питань виховання і складних обставин, на які нелегко знайти швидкі розв'язки. Виміна думок була цікавою. Опісля відбуто огляд захоронки св. Івана Хрестителя в Ньюарку.

В часі полуденку жваві дискусії продовжувалися на теми з прослуханих рефератів.

Маргарета Батків і Тереса Дідик подбали про смачний буфет і солодке.

Після полуденку почалася пресова конференція. Тетяна Рішко привітала пресову референтку Головної Управи Христю Навроцьку, редактора журналу "Наше Життя" Ірену Чабан, Ольгу Руденську, Христю Карпевич. Вони зайняли місця за головним столом. Христя Навроцька — пресова референтка Головної Управи — з'ясувала обов'язки пресових референток округ, відділів і їх співвідношення з Головною Управою СУА, а потім попросила до слова Ірену Чабан. Її тема — "Як народжується число 'Нашого Життя'". І. Чабан зробила огляд технічного процесу випуску журналу і складних обставин, серед яких проходить праця.

На тему "Пишемо дописи" говорила Ольга Руденська. Вона працювала багато років чужомовною кореспонденткою в експорті, є пресовою референткою 119-го Відділу в Йонкерсі, а також кореспондентською секретаркою. Від 1987 р. — протолярна секретарка Округу Нью-Йорк, член редакційної колегії "Нашого Життя". Вона подала декілька цінних вказівок щодо писання дописів. Звернула увагу на загальні помилки, які часто вкрадаються несвідомо у дописи. Радила вживати словники.

"Завваги про професійний журнал" — так називався виступ Христі Карпевич. Крім музичних студій вона має "мастер деґрі" з бібліотекарства. Працює у видавництві економічної газети "Джорнал оф Коменс", очолює відділ редакції. Вона ознайомила нас

з працею американських фірм та їхніми принциповими вимогами. Багато дечого можна нам використати у себе для писання статей чи репортажів і можна покористуватися американськими книжками "Елементс оф стайл" і "Де Ворд".

У заключному слові Ольга Тритяк подякувала всім, хто причинився до успіху конференції і попросила поетесу Ірину Дибко прочитати вислід з конкурсу виховної референтури при Головній Управі СУА з нагоди проголошення десятиріччя української мови. Жюрі у складі д-р Лесі Ткач, д-р Лесі Копач, д-ра Романа Кухара, д-ра Володимира Барагури признало першу нагороду за твір "Нове життя" — автор Ганна Черінь, другу "Казка про самоцвіт" — автор Оксана Ласовська, третю за твір "Бабусина Україна" — автор Ольга Гаєцька.

Поетеса Ірина Дибко вручила нагороду Оксані Ласовській під оплески присутніх. Призначений гонорар поетеса передала на потреби "Нашого Життя". Духовна обдарованість поетеси багатогранна. Вона є успішною піаністкою, професором математики в Олбрайт коледжі, закінчує докторат з математики, є активною у Пласті, проводить новацькі табори.

Голова Окружної Управи Тетяна Рішко з помітним духовним піднесенням подякувала представницям, панелісткам і всім присутнім. Молитвою закінчено наш діловий день.

Ольга Буртик

83-Й ВІДДІЛ СУА ЗАКЛИКАЄ ДО ПОШИРЕННЯ ПРАВДИ ПРО УКРАЇНУ

Багатим на історичні події для нашої Батьківщини був рік 1991-ий. Всі українські організації в діаспорі прагнуть в той чи інший спосіб підтримувати вільний уряд в Україні чи то у формі матеріальної допомоги, чи в інших справах.

На заклик Головної Управи СУА 83-й Відділ за останні два роки зібрав понад 10 тисяч доларів на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля і на Фонд суспільної опіки. Зібрані вони переважно серед членства, від професіоналістів — дочок і синів членок, а також від прихильників Відділу.

Минулого року, коли до Нью-Йорку приїжджав Митрополит Стернюк зі Львова, членки Відділу зібрали між собою 770 доларів на допомогу церкві в Україні.

Попередніми роками членки Відділу займалися писанням листів до президента, сенаторів та конгресменів США у справі різних спростувань і в обороні України та її доброго імені.

У демократичних державах водиться, що громадяни країни стараються мати вплив на уряд, подають свої вимоги. Тому членки нашого Відділу на своїх загальних зборах 11 грудня підписали і вислали лист до президента України Леоніда Кравчука (його оформила членка Відділу Варка Бачинська) з прось-

бою висловити свої думки щодо договору Співдружності Незалежних Держав, підписаного недавно в Білорусії, який часто неправильно коментують в пресі. Для українців важливим є не втратити свою ідентичність і ні в якому разі не стати молодшою сестрою Росії.

Ми заохочуємо українців діаспори писати листи до чужинецьких газет і журналів, щоб давати світові знати, що вільна Україна існує й інформувати про її теперішні потреби, щоб ми самі говорили про наші справи, а не щоб неприхильні до нас люди осквернювали Україну і писали наклепи.

Під кінець загальних зборів, після молитви, членки Відділу висловили радість з приводу проголошення незалежності України і побажали її президентові Леонідові Кравчукові багато успіхів у будівництві нового життя, а український народ привітали з його високою свідомістю, що проявилася у результаті референдуму!

Членки Відділу ще раз звертаються до всіх членів Союзу Українок Америки брати участь у прославленні доброго імені України через писання листів до засобів масової інформації ЗСА.

Зірка Галів,
пресова референтка

70-ЛІТТЯ 1-ГО ВІДДІЛУ СУА

Комітет відзначення ювілею. Зліва: І. Мачай, Ляриса Гурін (учасниця концерту), Н. Мілпрін'га, Л. Магун, К. Папуга, Є. Кріль, С. Гуменюк, М. Мотиль, — ведуча програмою, Л. Гой — голова Комітету. The jubilee committee.

Сімдесятилітня безперервна діяльність 1-го Відділу СУА в Нью-Йорку, що дуже часто проходила при несприятливих умовах, — це велика подія в житті організації. Треба пам'ятати, що світова економічна криза, а відтак Друга світова війна були великими перешкодами у праці організованого життя. Однак вони не захитали довір'я тих перших молодих піонерок, які поставили собі за мету організацію жіночого руху та допомогу рідному краю. Якраз сьогодні, може як ніколи, справа допомоги дуже назріла і тому зусилля організованого життя повинні йти по тій лінії.

Маючи це на увазі, Управа 1-го Відділу СУА вирішила відсвяткувати своє 70-ліття існування та діяльності, щоб зробити іспит з минулого та приготуватися до дальшої праці для добра громади і рідного краю.

27 жовтня 1991 р. відбувся святковий полуденок в домі Українського Визвольного Фронту. До участі були запрошені Головна і Окружна управи, відділи СУА, організації Нью-Йорку та члени 1-го Відділу. Відповідна декорація залу, квіти на столах та помистецьки виконаний напис "70-ліття 1-го Відділу СУА" разом з портретом засновниці жіночого руху Марії Скубової надавали святкового настрою.

Свято відкрила голова Відділу Лідія Магун. Вона привітала присутніх і попросила однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять членок, які відійшли у вічність. Ведення програми вона передала Марії Мотиль. Слідувала святочна промова, яку виголосила культурно-освітня референтка Іванна Мачай. Вона розповіла історію Відділу, який є щасливим юві-

лятом, а разом з тим основником великої організації Союзу Українок Америки, підкреслила, що довгий шлях пройдено завдяки невтомній праці перших піонерок, яким на зміну прийшло поповнення з нової еміграції. Кожна з них була на висоті свого завдання, а членство своєю невтомною працею допомагало їм, розуміючи, що в організованості лежить запорука їх успіхів.

Після доповіді відчитано привіт від Владики Василя Лостена, в якому відзначено заслуги 1-го Відділу та бажання успіхів на майбутнє. Зачитано привіт від о. Василя Ковбича з Риму, колишнього стипендіята родини Анни і Василя Натинів.

На прохання ведучої о. Патрикій Пащак, ЧСВВ, провів молитву та поблагословив трапезу. Після проголошення тосту та відспівання многолітствія всі засіли до обіду.

По короткій перерві представлено гостей за головним столом: о. Патрикія Пащака — генерального вікарія, ігумена і пароха церкви св. Юра, Лідію Магун — голову 1-го Відділу СУА, Олю Гнатейко — другу заступницю голови СУА, Надію Савчук — голову Окружної Управи СУА, д-ра Петра Гоя — проректора Українського Вільного Університету, Лесю Гой — почесну голову 1-го Відділу, і Катерину Папугу — довголітню почесну членку 1-го Відділу. Ведуча також привітала представників організацій, голів відділів і членок СУА, членок 1-го Відділу та запрошених гостей, зокрема з молодшої генерації, які своєю присутністю звеличили наш ювілей.

Після представлення гостей за головним столом по черзі виступили о. парох Патрикій Пащак, Оля

Гнатейко, Надія Савчук і д-р Петро Гой. За словами о. П. Пашака, 1-ий Відділ відомий працьовитістю своїх членок, а також жертвенністю для церкви і для всіх потребуючих українських сестер і братів тут і за океаном.

Оля Гнатейко і Надія Савчук висловили признання 1-му Відділові за його довголітній вклад праці у розбудову та розвиток Союзу Українок.

Милою несподіванкою для членок Відділу було одержання почесних грамот за корисну і довголітню працю, які вручили представниці Головної і Окружної Управ голові Відділу Лідії Магун.

Д-р Петро Гой розповів про основницю жіночого руху на американському терені Марію Скубову, якій завдячується постання першого жіночого товариства "Українська Жіноча Громада", яке згодом стало 1-им Відділом СУА. Приємно було почути, що 1-ий Відділ є молодшою сестрою Українського Вільного Університету, який цього року теж святкуватиме 70-ліття існування.

Після короткої перерви почалася мистецька частина ювілейної програми. Першою точкою був виступ відомої співачки Лариси Магун-Гурин. При акомпаньяменті Рене Лендсман вона виконала "Вечірню пісню", "Жита", народну пісню "Глибока криниця". Відтак наша членка Наталія Мітрінга виголосила власний вірш "Не марніти на чужині", що дуже підходив до імпрези. Надзвичайно милим був виступ 8-літньої Лариски Гурин, доні Лариси і д-ра Осипа Гуринів. Вона відспівала: "Думи мої, думи" на слова Т. Шевченка і "Виростеш ти, сину" В. Симоненка. Усі три точки були гарно виконані, за що присутні, нагородили виконавців рясними оплесками і квітами.

З нагоди ювілею на адресу Відділу надійшло багато привітів від організацій, Окружних Управ та відділів СУА. Відчитано привіт від колишньої голови 1-го Відділу Олі Сливки, яка хоч і живе далеко, надалі є почесною членкою Відділу, радіє з успіхів і на його потреби залучує чек на 100 дол.

До усних привітів зголосилися: Оля Літепло — голова 72-го Відділу, Ірина Іванчишин — членка 82-го Відділу СУА, Марія Лозинська — голова Об'єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України, Марія Шуст — директор Українського Музею і Ярослав Обершин — управитель кредитівка "Самопоміч".

Членки 1-го Відділу були раді почути від представників організацій щирі вислови признання за довголітню працю та побажання дальших успіхів для добра громади і відновленої вільної України.

Голова Лідія Магун в асисті почесної голови Лесі Гой вручила почесну грамоту Іванні Мачай, яка на своєму пості культурно-освітньої референтки довгі роки активно працювала для Відділу.

Висловлено признання референткам суспільної опіки Єві Гарайді і Софії Вацик та господарським референткам Олі Кузьмин і Анні Кусьнірчук за їхню довголітню працю.

Відтак ведуча відчитала список жертводавців, які зложили свій даток для потерпілих дітей у Чорнобилі, що дало суму 1,725 доларів: д-р Осип і Лариса Гурини — 500 дол., д-р Ігор і Олександра Магуни — 500 дол., члени Відділу Лідія і Володимир Магуни — 100 дол., Анна Серант — 150 дол., Лена Микитич — 100 дол., Олександра і Михайло Боб'яки — 100 дол., Ганя Білевич в четверту річницю смерті мужа — 50 дол., Анна Натина в пам'ять померлої на Україні сестринки мужа — 25 дол.

З нагоди ювілею 1-ий Відділ передав чек на 200 дол. потерпілим у Чорнобилі, а другий чек в сумі 500 дол. передано на розбудову Українського Музею присутній в залі його директорці Марії Шуст.

У кінцевому слові голова Лідія Магун подякувала присутнім за участь в ювілеї, за численні привіти, пожертви, зокрема виконавцям мистецької програми, що своїм виступом причинилися до внесення приємної атмосфери свята.

Відспіванням гимну Союзу Українок закінчено святочний ювілейний полуденок. **Марія Мотиль**

МИ ГОРДИМОСЯ ВАМИ

В останньому часі дуже часто бачимо в американській пресі статті, вістки та коментарі на тему України, але для нас, жінок, особливо цікаво побачити в американському журналі цілі сторінки з кольоровими світлинами та розповідь про українські різдвяні традиції.

В журналі "Country Living", що його видає корпорація Герст, в числі за січень 1992 р. на 11-ій сторінці бачимо світлину членки 1-го Відділу СУА Стефанії Гуменюк з її синою Теодозією Гевко, яка є асистенткою головної редакторки журналу. Вони вбрані у вишивані блюзки і, як сказано, "зустрічають Новий Рік".

І далі на сторінках 83-87 барвисто представлені українські традиційні страви, а Люба Волинець, кура-

тор Українського Музею, вірно подала наші різдвяні традиції. Вона давніше приготувала у своїй хаті Святвечір, який було подавано на телевізійній програмі.

На сторінках 92-96 читаємо добрі приписи різдвяних страв, які дбайливо приготувала в кухні видавництва "Country Living" С. Гуменюк.

Свідомість українського походження у наших молодих професіоналісток є ще одним доказом значення виховання та передання традицій батьками, що сумують за рідним краєм.

Сьогодні маємо багато таких людей, якими громада може гордитися. Часто чуємо подяку з уст прибулих з України, що еміграція зуміла зберегти рідні традиції, свою культуру і в чужому світі здобути належне місце в науці. **Х.Н.**

ЮВІЛЕЙ 119-ГО ВІДДІЛУ СУА В ЙОНКЕРСІ

119 Відділ Союзу Українок Америки в Йонкерсі.

Branch 119 of UNWLA in Yonkers, NY.

Відзначаючи наше 10-ліття, варто поглянути на пройдений шлях і зробити деякі підсумки праці, так як добрий господар час від часу складає інвентар свого доробку.

Десять років тому проект заснування Відділу СУА в Йонкерсі знайшов ентузіастичний відгук серед місцевого жіноцтва і у квітні 1981 р. такий відділ став дійсністю. Охрестили його іменем Ольги Кобилянської, яку дитиною, ще в Чернівцях, знала культосвітня референтка Люба Сохан.

Першою головою була Лєся Крумшин. Вона вклала багато праці у розвиток Відділу в початкових, важких роках існування. Завдання це продовжує з великою посвятою і жертвенністю друга наша голова — Ірена Моцюк. Відділ поставив собі як найважливішу мету — допомогти акцію потребуючим українцям у діаспорі, головні в Бразилії, Югославії, Польщі. Внаслідок розвитку політичних подій, що дало змогу матеріально допомагати населенню рідного краю, наші зусилля, самозрозуміло, зосередилися в тому напрямі, зокрема після чорнобильської катастрофи.

Культосвітня та імпрезова референтка Люба Сохан виявляє багато ініціативи і вкладає значну працю у влаштування цікавих імпрез для ширшого громадянства. Перелічити всіх в одному дописі нема змоги, тому пригадаємо тільки деякі, хоч усі вони були дуже успішні і викликували зацікавлення. Було висвітлено чотири фільми, а саме: "Щоб дзвони дзвонили", "Жнива розпачу", "Шевченко у Вашингтоні", "Боротьба Карпатської України" — всі завдяки допомозі д-ра Ярослава Моцюка.

Отець ігумен Патрикій Пащак, ЧСВВ, розповідав про паломництво до Святої Землі. Відбувся автор-

ський вечір трьох письменниць: Наталі Холодної, Валентини Юрченко та Уляни Любич. Запрошено референтку стипендій Головної Управи Анну Кравчук, яка розповіла про критичне становище молоді у Бразилії. Наскоро заініційована збірка на залі принесла 1,955 дол., які зразу були передані референтці на стипендійний фонд під гаслом "Українці — українському студенту".

При іншій нагоді було влаштовано зустріч громадянства з о. Богданом Прахом, молодим священником з Польщі, який саме перебував на відвідинах. Темою зустрічі був занепад наших церков на Лемківщині. Ідейний душпастир поставив собі за мету збирати фонди на їхню відбудову. Знову проведено на залі збірку, яка принесла 1,100 дол.

Відбулися дві доповіді на медичні теми, які подав д-р Олег Сохан. Ред. Ольга Кузьмович виголосила доповідь на тему "Як допомагати собі у життєвих кризах". Про свої поїздки в Україну, коли ще дуже важко було туди їздити, розповідав д-р Осип Оришкевич. До 120-ліття народження Лєсі Українки Люба Сохан влаштувала дуже цікаву імпрезу у мистецькому виконанні членок Відділу.

За ініціативою мистецько-музейної референтки Ольги Женецької мисткиня проф. Ярослава Кіналь вже третій рік веде на терені Відділу курси кераміки, і то зовсім безкоштовно, за що висловлюємо нашу глибоку вдячність. Експонати виставляються при нагоді фестивалів, продажі печива і т.д. і цим засобом знайомиться ширше громадянство з тією формою старинного мистецтва.

Мистецько-музейна референтка також влаштувала декілька років тому зустріч громадянства з дирек-

гором Українського Музею в Нью-Йорку Богданом Цимбалістим, який познайомив нас з діяльністю Музею. Проведена збірка дала суму 5,500 дол. — готівкою та деклараціями, що були повністю вплачені до Музею протягом півроку. Традицією стала на терені Йонкерсу й околиці коляда 119-го Відділу СУА на Музей, яку щороку організовує невтомна Люба Сохан при співучасті обдарованих добрими голосами членок. В погоду й негоду стукає групка союзнянок у двері гостинних українських хат та щедрих господарів. Протягом десяти років існування Відділ своєю "колядою" придбав для Музею 11,000 дол.

В рамках стипендійної акції за останні п'ять років Відділ зібрав серед приватних осіб 7,000 дол. Референтура суспільної опіки теж виасигнувала значні суми на всякого роду допомогі акції. Не можна не згадати двох наших достойних членок-сеньйорок Ан-

ну Варчак та Марію Мороз-Сосяк. З огляду на їхній вік, вони не можуть включитися в активну працю, проте щедро протягом багатьох років обдаровують касу Відділу.

Відзначаючи ювілей — 10-ліття Відділу, Управа вирішила передати 1,000 дол. на купівлю устаткування — факсу для редакції журналу "Наше Життя" та 500 дол. на фонд медичної допомоги жертвам Чорнобиля.

Нехай цей короткий огляд послужить згадкою про працю 119-го Відділу. В уяві, мов вперта пригадка, звучать слова притчі про жниво, що слід було його збирати, але женців не було. Може протягом десяти років ми, в міру спромоги, пробували простягнути руки, щоб зібрати хоч декілька колосків оцього великого жнива, що постійно чекає женців.

Ольга Руденська

ШКОЛА КЕРАМІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кераміка українського народу — унікальне мистецьке явище, яке займає гідне місце у світовій культурі. Про неї написали ряд важливих досліджень історики, археологи, етнографи, мистецтвознавці.

Багатство української народної кераміки зумовлене тим, що у різних районах України зформувалися своєрідні школи керамічного мистецтва. Наприклад, кераміка с. Опішні на Полтавщині, с. Бубнівки на Поділлі, м. Косова на Гуцульщині та ін. В окремих етнографічних регіонах, осередках України впродовж віків викристалізувалися льокальні мистецькі особливості, а в загальному спільні ознаки, що відносяться до поняття української народної кераміки.

Продумана програма навчання керамічної справи діє в організованій школі керамічного мистецтва в Йонкерсі, Нью-Йорк. Школа працює у приміщенні

української католицької церкви св. Михаїла. Парох церкви о. Едісон Бойко, о. Ігор Мідзяк сприяють роботі цієї школи. Керівник школи — мистець-професіонал Ярослава Кіналь. Вона — знавець всіх видів українського мистецтва. Добре володіє технічно-мистецькими засобами гобеленного, орнаментально-узорного ткання. Про себе скромно розповідає: "Я вчила молодь акварельного малювання. Але мені дуже сподобалася українська народна кераміка. І я задумалася, що зробити, щоб не загинуло, не пропало це мистецтво, щоб тут, у нас, його вивчати і розвивати".

Зрозуміло, що у програмі курсу кераміки в постійно діючій школі реалізуються її задуми, ідеї. Уже понад три роки працює школа. Її учасники вивчають природні властивості глини, оволодівають практич-

ними навиками праці з нею. Діє непорушний закон — ручне моделювання форм. Тут широке поле діяльності. Кожен руками формує задумані вироби, але згідно з традиціями народних виробів з глини. Декорують вироби наліпами, ритунням, розписом ясного і темного відтінку зеленої, бронзової, жовтої, оранжевої фарб. Добре засвоєні технологічні секрети підполивного, надполивного, ангобного розпису.

А мала можливість детально ознайомитися з програмою навчання і побачити творчі процеси праці таких учасниць курсу кераміки як Стефанія Бойко, Марія Борковська, Іванна Ганкевич, Ольга Женецька, Ірена Моцюк, Віра Кушнір та інші. Характерно, що кожна із них має свій власний почерк. Це стосується і форм виробів, і орнаментальних мотивів, і кольорової гами. Так, виробам із глини о. Ігоря Мідзяка притаманна лірична тонкість ліній складних рослинних і геометричних орнаментальних композицій. У виробках Стефанії Бойко відчутне наполегливе шукання нових форм. Особливо цікаві її настроєві композиції "Соняшники", Вази-кулі та ін. Марія Борковська залюбки працює над виготовленням мисок тарілок з малюнками дивних птахів. Вона приділяє увагу формуванню берегів, дна мисок, тарілок, їх силуетним лініям.

Іванна Ганкевич, виготовляючи такі вироби як

плесканки, двійнята, горнята, легко розмальовує їх квітковими мотивами. По манері зображення круглястих квітів можна впізнати руку мисткині. Оригінальні її нові вироби — медальйони круглої форми, розмальовані квітковими галузками.

Крім різних за формою виробів посуду, свічників, писанок, Ірена Моцюк виготовляє скульптуру малих форм. Жіночі постаті "Подільянка", "Жінка з Коломиї" та інші, які вона створила, психологічно образні, з передачею деталей одягу. Особливою фантазією наділяє мисткиня коней. Вони білі, розмальовані квітковими галузками, вербівками. Це своєрідний, прадавній засіб декорування скульптурних виробів.

Пильно дбає про навчання у школі і сама творчо працює музейно-мистецька референтка 119-го Відділу СУА ім. О. Кобилянської Ольга Женецька. Вона дістає глину і фарби, піклується про випалювання виробів, а головне — вміє сказати лагідне слово до всіх учасників, організувати їх на добру роботу.

Роботи всіх учасників школи кераміки цікаві, оригінальні і заслуговують на ширший показ громадськості, експонування на мистецьких виставках. Їх автори сповнені творчих сил, надхнення. Вони вміють працювати над розвитком традицій мистецтва кераміки українського народу.

Раїса Захарчук-Чугай,

кандидат мистецтвознавства

ДИТЯЧА "ВИШИВАНА" ЗАБАВА

Дитяча "вишивана" забава 76-го Відділу СУА у Воррені має вже свою традицію і свою публіку. Минулорічна забава, що відбулася 11 листопада, була надзвичайно успішна. Голова Відділу Ліда Колодчин, вітаючи гостей, звернула увагу, що деякі учасники перших дитячих забав тепер уже приводять на цю імпрезу своїх дітей. Було чимало бабусь і дідусів, що прийшли повеселитися разом з онуками, а може навіть і похвалитися ними.

Всіх численних гостей притягає дбайливо підготована програма, в якій завжди беруть участь "артисти" різного віку. Наприклад, у сценці під назвою "Найкраще місце в світі" виступали учні світлички 76-го Відділу, четвертої класи школи Непорочного Зачаття, мами дітей світлички, один дідусь і навіть один кавалер. Сценка, яку підготувала Мирося Бараник, включала співи, танці та діалоги звірів, пташок, комах і квіток. Всі артисти були одягнуті в чудово виконані барвисті костюми.

Підготовкою сценки займалися учительки світлички Мирося Бараник, Ірена Прийма та учителька школи Ксеня Кучер. Після сценки представлено всіх присутніх дітей, більшість яких були у вишитих одягах.

Буфет у заряді господарської референтки Марти Василькевич мав багато старанно і смачно приготованих закусок і солодкого. Додатковою атрак-

*Дитяча "Вишивана забава" 76 Відділу СУА в Воррені, Мі.
Children's "Embroidery ball" sponsored by branch 76,
Warren, MI.*

цією була дитяча льотерія, що її вже декілька років приготував Стефа Оглаб'як.

На закінчення проведено дитячі ігри, серед яких найбільш популярною була гра з надутими бальонами.

Дитяча забава ніколи не триває довго, але в цьому році малята так гарно забавлялися, що імпреза затягнулася набагато довше, і мами мусіли переконувати своїх дітей, що вже час додому. А це свідчить про добре підготовану програму і успіх імпрези.

Рома Дигдало

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ
203 SECOND AVENUE
NEW YORK, NEW YORK 10003

ТРИВАЛІ ФОНДИ

На новостворений Тривалий фонд **Стефана і Іванни Рожанковських 10,000 дол.** зложили **Стефан і Іванна Рожанковські**.

На Меморіальний Фонд **д-ра Миколи Терлецького 2,000 дол.** зложили **д-р Андрій і Тетяна Тершаковці**.

На новостворений фонд **Валентини Волошин-Когут 1,650 дол.** зложила **Надія Амінофф**.

На Меморіальний Фонд **Марії Хитрої 350 дол.** зложив **Михайло Хитрий**.

БУДІВЕЛЬНИЙ ФОНД

11,000 дол. — Володимир і Анна Раки; **1,216 дол.** — 66-ий Відділ СУА; **по 1,000 дол.** — 113-ий Відділ СУА, проф. Марта і Богдар Ворохи, Ярослав і Алла Лешки, Богдан і Ірена Чайковські, Євгенія Тріска, Ярослав і Ірена Моцюки; **по 500 дол.** — проф. Альберт і Оксана Кіпи, Окружний Відділ СУА в Нью-Йорку, Борис і Марта Кузьма-Дацків, Лідія Фіцалович, Ярослава Рубель, Роман і Ніна Ільницькі, д-р Лев і Ірена Кушніри; **300 дол.** — Володимир і Лідія Магуни; **200 дол.** — 83-ий Відділ СУА; **по 100 дол.** — МсГров Гілл Фондація, дорівнюючи даток Іванн Розе, Ігор і Дарія Ліссій, 58-ий Відділ СУА, Зореслава Галло, 70-ий Відділ СУА, 91-ий Відділ СУА, Роналд Маць, Богдан і Міра Бурачинські; **50 дол.** — Ярослав і Ольга Заремби.

25.00 дол. на Будівельний Фонд Українського Музею в пам'ять **бл. п. Орісї Держко** складає **Ксеня Антипів**.

ПОЖЕРТВИ НА МУЗЕЙ

по 3,000 дол. — Антін і Віра Шумейки, д-р Роман і Анна Алискевичі, д-р Володимир і Дарія Гойдиші; **2,500 дол.** — 67-ий Відділ СУА; **по 200 дол.** — д-р Альберт і Оксана Кіпи, д-р Клементій і Ольга Rogozinsькі; **по 100 дол.** — Теодозія Гурик, 89-ий Відділ СУА, Вікторія Новотна, Володимир і Гелена Шиприкевичі, Марта Цимбаліста, Соломія Дроздовська, 71-ий Відділ СУА, Олена Мартинюк, д-р Денис і Мирослава Стахіви, Лідія Яців, Євген і Євгенія Івашківи, Ірена Пітула, Богдан і Анетта Савицькі, д-р Михайло Лободяк, проф. Іван і Галина Лобеї; **90 дол.** — Лев Кобринський; **по 75 дол.** — Ярослав і Марія Тимочки, д-р Степан і Луція Дубяки; **по 50 дол.** — Марія і Надія Косянчуки, Мирослава Савчак, Роман і Анна Байляки, Ярослава і Нестор Томичі, Зенон І. Кохановський, Василь і Маргарета Кійці, д-р Стенлі і Катерина Вестони, д-р Віталій і Олександра Богданіві, Марта Рудик, Галина Гомзяк, Андрій і Анна Малани, Анна і Василь Серанти, Іванна і Петро Ганкевичі.

Д-р Петро і Ліля Козицькі пожертували **100 дол.** на видання каталогу Черешньовського.

Микола Лебедь пожертвував **25 дол.** на видання каталогу Черешньовського.

по 25 дол. — Олександра Волошин, Ярослава Кукіль, д-р Юрій і Христина Свищуки, Стефанія Нагірна, Юрій і

Ірена Кобзарі, Юрій і А. Н. Цегельські, Дарія Жарська, д-р Богдан і Тамара Мриці, Евдокія Криль, Ірена Гаврилів, 21-ий Відділ СУА, Іван і Марія Жуковські, Елеонора Донненфельд, Лена Мікітич, Ірена Новак, Михайло Синидяк, Галина Коленська; **по 20 дол.** — Марія Капліста, Богдан Козак, Євгенія Рубчак, Богдан Головїдь, д-р Євген і Ніля Стецьківи, Емілія Ройовська; **по 10 дол.** — Катерина Дума, Ярослав Яцьковський, Софія Стецура, Дарія і Володимир Ломницькі, Осип і Стелла Човники, Ірена Балута, Барбара Швед, д-р Любов Прончик, Стефанія Цьолко, 26-ий Відділ СУА, Ольга Цар, Віктор Вінич, Юрій Яремкович, Роман Боб'як, Софія Барусевич; **по 5 дол.** — Константин Степовий, Пилип Жолондек; **2 дол.** — Стефанія Масс.

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

У світлу пам'ять **бл. п. д-ра Григорія та Стефанії Явних** складають пожертву **100.00 дол.** на Український Музей **Ліля й Ігор Сохани**.

У світлу пам'ять **бл.п. д-р Ірени Гребеняк** на Український Музей **100 дол.** зложили д-р Клементій і Ольга Rogozinsькі.

У світлу пам'ять **бл.п. д-ра Богдана Цимбалістого** на Будівельний Фонд зложили: **500 дол.** — Михайло і Зінаїда Озаруки, **по 50 дол.** — Іван і Уляна Сосі, Юрій Олесницький.

В пам'ять батьків **о. Андрія і Леонтини з роду Петрасевич, Гавришаків** з нагоди 15-ліття Українського Музею в Нью-Йорку на Будівельний Фонд зложили: **2,000 дол.** — Оксана Рак і Марта Ярош.

У світлу пам'ять **бл.п. Стефанії Явної** на Український Музей зложили: **по 50 дол.** — д-р Роман і Світлана Андрушківи, д-р Любомир і д-р Лариса Онишкевичі; **по 25 дол.** — Юрій Клюфас, Роман і Надія Канюки.

Вшановуючи пам'ять **бл.п. Марії Сумик**, з роду Криницька, на Український Музей зложили **100 дол.** Григорій і Тереза Божики.

У світлу пам'ять **бл.п. д-ра Юрія Старосольського** пожертву на Будівельний Фонд Українського Музею в сумі **20 дол.** зложила Ярослава Стасюк.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Анни Данієлсон** на Український Музей **20 дол.** зложила Анастасія Волкер.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. д-ра Петра Дармограя** зложили на Український Музей **50 дол.**, а родині висловлюють найщиріші співчуття Катерина і Володимир Воловодюки.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Ернестини Української**, матері Юрія Українського — члена племені "Сіроманців", зложили пожертву на Український Музей: **по 100 дол.** — д-р Любомир і Марія Явні, д-р Роман і Зірка Воронки; **50 дол.** — д-р Роман і Світлана Андрушківи; **25 дол.** — Роман і Надія Канюки, а Юрієві і всій родині висловлюють глибокі співчуття.

У пам'ять незабутньої дружини **св.п. Мирослави 25 дол.** на Український Музей зложив чоловік Василь Притула.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. проф. д-ра Юрія Старосольського** пожертву **20 дол.** на Український Музей зложили д-р Теодор і Міра Залуцькі.

Фонд допомоги дітям і молоді — жертвам Чорнобиля

Ірена і Богдан Чайківські зложили **1000.00 дол.** на Суспільну Опіку-Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

В пам'ять моєї матері **Анни Курилко**, яка довгі роки була членкою Союзу Українок, складаю **1000.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Богдан Курилко

В другу болючу річницю відходу у вічність **бл.п. Ірени Федів** складаємо через 86-ий Відділ СУА **250.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Вільма і Августин Малковичі з Воррену, Мі

Замість квітів на могилу **бл. п. Ернестини Української**, матері Віри Мицьо, через 86-ий Відділ зложили: **30.00 дол.** — Ярема і Тереса Ракочі; **по 25.00 дол.** Володимир і Катруся Воловодюки, Богдан і Анна Кравчуки, Богдан і Марія Полянські; **20.00 дол.** — Ярослав і Таїса Турянські; **15.00 дол.** — Ольга Павлишин; **по 10.00 дол.** — Володимир Потезний, Марія Чиран.

У світлу пам'ять **Ніни Локаєнко**, сестри референтки суспільної опіки Марії Євсєвської, на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля зложили: **по 10.00 дол.** — Стефанія Грегорчук, Марія Данилів, Кароліна Конрад, Марія Куземська, Теодора Кузьмович, Ольга Лукасевич, Анна Максимович, Ірина Новоженюк, Надя Оранська, Марія Романець, Христия Сенік, Марія Харина, Людмила Чайківська, Олена Шиприкєвич, Александра Яцкевич; **5.00 дол.** — Ольга Слобода.

Сестрі покійної Марії і родині висловлюємо наші щирі співчуття.

З РІЗНИХ НАГОД...

З нагоди 86-го дня народження нашої найдорожчої матері і бабуні та прабабуні, почесної членки СУА Наталії Чапленко, пересилаємо через 86-ий Відділ **по 86.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Таїса Мелешко з родиною, вільна чл. СУА,
Анна Крвчук з родиною, чл. 86-го Відділу,
Марія Полянська з родиною, чл. 86-го Відділу

З нагоди дня народження Наталії Чапленко пересилаємо через 86-ий Відділ СУА **100.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля, а пані Чапленко бажаємо многих літ.

Родина Кравчуків, Юніон, Н.-Дж.

Як щиро подяку за пам'ять про мене та побажання скорого видужання, складаю скромний даток — **35.00 дол.** на купно вітамінів і сухих овочів для дітей — жертв Чорнобиля.

Стефанія Ковальська, чл. 33-го Відділу

Дорогій і Вельмишановній Анні Варчак 1-го грудня сповнилося 100 літ з дня народження. Сердечно вітаємо і складаємо через СУА **100.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Дарія і Юрій Костіві

Through Br. 95 Dr. Jeffrey Kezis donated **\$50.00** for Medical Fund to aid Children of Chornobil.

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

В світлу пам'ять **д-р Ірени Гребеняк** зложили через 1-ий Відділ СУА на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля: **по 100.00 дол.** — Теодора Малиняк-Федорців з чоловіком д-ром Василем Федорцевим, Ліда і Михайло Белендюки; **по 50.00 дол.** — Ольга і Роман Гаєцькі, Люба і Ярослав Дармограї, Анна і Юрко Юрківи; **по 30.00 дол.** — Катря і Володимир Вальчуки; **по 20.00 дол.** — Дарія Чижик, Василь Шевчук.

В пам'ять дорогої мами і бабуні Іванни Гринєвич через 29-ий Відділ СУА родина і приятелі зложили **420.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Орест і Марія Гринєвичі

В пам'ять чоловіка **д-ра Олександра Саноцького** через 21-ий Відділ СУА **100.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля зложила

Емілія Саноцька

В пам'ять мужа **Андрія Ройовського** через 21-ий Відділ СУА **80.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля зложила

Емілія Ройовська

У 20-ту річницю смерті чоловіка і батька **бл. п. Володимира Бука** **100.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля зложили

Ліда, Аскольд і Арета Буки

В шосту річницю смерті **бл. п. ред. Осипа Новицького**, чоловіка моєї приятельки Ірени, складаю **50.00 дол.** через 33-ій Відділ СУА на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Люба Боднар

У світлу пам'ять незабутнього чоловіка **бл. п. Мирослава Харини** складаю **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Марія Харина

В пам'ять дорогої **Тані Плаксії**, яка померла у Львові 22-го липня 1991 р., складаємо **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Марія і Мирон Кузьми

Продовження на стор. 36.

"НАШЕ ЖИТТЯ" ПОТРЕБУЄ ВАШОЇ ПІДТРИМКИ —

УФУНДОВУЙТЕ СТОРІНКИ НАШОГО ЖУРНАЛУ!

(ЦІНА СТОРІНКИ: 250.00 дол.)

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "НАШЕ ЖИТТЯ"

99-ий Відділ СУА в Вотервліті складає на Фонд ім. Лотоцької **1000.00 дол.** і на Запасний Фонд журналу "Наше Життя" **1000.00 дол.**, рівночасно закликаючи всі Відділи СУА складати на ці Фонди.

Як нев'янучий вінок на могилу **бл. п. Олени Бурбан**, колишньої активної членки 70-го Відділу, складаємо **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Управа і членки 70-го Відділу СУА

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Соні Микитки**, довголітньої членки та секретарки 17-го Відділу СУА ім. О. Теліги в Маямі, на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя" зложили: **50.00 дол.** — О. і М. Ковальчуки; **25.00 дол.** — 17-ий Відділ СУА; **по 20.00 дол.** — І. Ракуш, М. Тершаковець; **по 10.00 дол.** — Я. Терлецька, М. Венгльовська, В. Гарасим, Л. Маринюк, І. Дідич, Е. Лужняк, Ю. Вісневська, В. Цегельська, І. Трач; — **по 5.00 дол.** — Л. Венгльовська, Н. Мудрейко, І. Курман, Л. Візняк, І. Бліхарська, О. Бульба, О. Качкінович, А. Джан, С. Шпундор.

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. д-ра Юрія Старосольського** складаємо **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя". Пані Уляні Старосольській висловлюємо щирі співчуття.

Марія і Ярослав Томоруги

Складаю **30.00 дол.** на адміністративні видатки СУА.

Іванна Рожанковська

В пам'ять **бл. п. Люби Єднака** складає **50.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя"

Люба Крупа

Замість квітів на свіжу могилу нашої дорогої тітки **бл. п. Стефанії Слюзар** складаємо **50.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Оксана Колінко і Зірка Мисько

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Володимира Поповича**, чоловіка нашої членки Юстини, складаємо **10.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

62-ий Відділ СУА

З нагоди 80-ліття нашої колишньої голови Відділу Катерини Бук складаємо **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

70-ий Відділ СУА

В пам'ять **бл. п. Марти З. Білинської**, дочки почесної членки і невістки Анни Білинської, орг. реф. 22-го Відділу СУА в Чікаго, на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя" зложили: **25.00 дол.** — 22-ий Відділ; **по 10.00 дол.** — Ольга Мартинюк, Ліна Басюк, Галя Янчишин, Люся Самбірська, Ярослава Фаріон, Марія Семянчук, Олена Семянчук-Матвіїшин, Ліна Дачкевич, Стефанія Форович, Ольга Крехтяк, Софія Залуцька, Евстахія Струтинська, Рома Турянська; **по 5.00 дол.** — Дарія Менцінська, Дозя Харкова, Ольга Люшняк, Анна Марчук, Марія Гірняк, Марія Васько, Іванна Припхан, Анна Ковальчук, Анна Дячун.

В пам'ять мами **бл. п. Софії Стець** складає **50.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя"

Андрій Стець

Замість квітів на могилу **бл. п. д-ра Юрія Старосольського** Екзекутива Союзу Українок Америки зложила **100.00 дол.** на Пресовий Фонд Журналу "Наше Життя", в тому: **по 20.00 дол.** Марта Данилюк, Іванна Ратич, **по 10.00 дол.** Христя Навроцька, Розалія Полчі, Марія Савчак, Марія Томоруг, Рома Шуган, Ірена Чабан.

Замість квітів на могилу **бл. п. Іванни Яремко**, сестри нашої членки Марії Матвійків, складаємо **10.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

54-ий Відділ СУА

З висловами поздоровлення і подяки моїй товаришці **Ані Максимович** з нагоди виходу її збірки віршів "Загублене намисто" складаю **50.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Євгенія Івашків

100-ТИСЯЧНИЙ ФОНД ІМ. ОЛЕНИ ЛОТОЦЬКОЇ

В пам'ять нашої членки **бл. п. Ірини Орисі Держко** на 100-тисячний Фонд ім. Олени Лотоцької **265.00 дол.** складають

членки 78-го Відділу СУА у Вашингтоні

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Іванки Яремко**, членки 33-го Відділу СУА, зложили **190.00 дол.** на 100-тисячний Фонд ім. Олени Лотоцької, а родині висловлюють глибокі співчуття

Управа і членки 33-го Відділу СУА

В пам'ять моєї покійної родички **бл. п. Лідії Рубчак** складаю **25.00 дол.** на 100-тисячний Фонд ім. Олени Лотоцької.

Лідія Рубчак-Одежинська

89-ий Відділ зложив **25.00 дол.** на 100-тисячний Фонд ім. Олени Лотоцької

МИКОЛА ВОРОНИЙ

КОЛИ ТИ ЛЮБИШ РІДНИЙ КРАЙ...

Коли ти любиш рідний край,
Радій, співай!
Прийшла пора, прийшла година —
Сміється Київ, сяє Львів!
Ярмо одвічних ворогів
Скидає вільна Україна!
Але, козаче, позір май,
Коли ти любиш рідний край.
Коли ти любиш рідний край,
В ряди ставай!
Гори відвагою святою!
Бо тільки меч — а не слова —
Здобуде нації права
У ворогів її розвою.
Вперед же сміливо рушай,
Коли ти любиш рідний край.
То тям і знай,

Що гук війни, вогонь Перуна —
Дочасні, як і свист бича,
І щастя дасть не блиск меча,
А вільна школа і трибуна,
Про це, про це найбільше дбай,
Коли ти любиш рідний край!
Коли ти любиш рідний край,
Гори, палай!

Коли в огонь живої мови
Чуття святого надаси,
Ти станеш лицарем краси,
І визволення, і любови.
За честь і правду все віддай,
Коли ти любиш рідний край!
Київ, 1918 р.

О. ГАЄЦЬКА

БАБУСИНА УКРАЇНА

Марта скінчила писати шкільні задачі і вийшла в садок, щоб допомогти мамі підливати квіти. Десь на дереві помалу стихав спів пташечки, а крізь відчинене вікно у вітальні, де стояло фортепіано, плила чарівна музика. Це бабуся Ліда грала свої улюблені пісні. Марта любила слухати, як грала її бабуся. Вона грала і співала для Марти про котиків і про зозульку, коли Марта ставила свої перші кроки й пробувала танцювати в такт музики, приспівуючи "тиню, тиню". Марта любила слухати пісні про наших стрільців, які грала і співала бабуся, хоч не все ще розуміла, бо ж сама грала тільки веселу дитячу американську музику. Особливо любила пісні про червону калину та "Гей, там на горі Січ іде", бо вони веселі й бадьорі.

Пані Лідія скінчила грати і Марта чекала, щоб піти з нею на щоденний прохід, але побачила через вікно, як бабуся ще затрималася біля своєї комоди, де в малій шухляді були старанно поскладані листи із синьо-

червоним обрамуванням і кілька фотографій. Марта знала, що там, у шухлядці, є "бабусина Україна".

Кожного дня з радісним неспокоєм бабуся очікувала листоноші, що приносив листи від її рідних з України. По кілька разів перечитувала їх із сльозами смутку і радості.

— Ходи, Мартусю! — почувся врешті милий голос. — Вже смеркає, а ми ще й не вийшли з хати. Наче вивірка вискочила дівчинка з городу, готова "в дорогу". Марта дуже любила свою бабусю і гордилася нею. "Ніхто не має такої бабусі!" — думала вона. Але хоч як приємно було Марті розмовляти з бабусею і слухати її цікавих оповідань, "українська шухлядка" не сходила їй з думки. Виявляється, є на світі щось ближче для бабуні, ніж її єдина улюблена внучка. Якась дивна заздрість зродилася у її малій голівці. Марта теж мала "свою Україну", але вона була іншою: раз на тиждень українська школа, Служба Божа в українській церкві, концерти, де Марта

часто деклямувала, — і це все. Її життя плило руслом американської дитини, яка має все, чого їй потрібно в житті: школу, телевізію, спорт. Вчителі, діти у щоденній школі, сусіди — всі приятні та ввічливі до єдиної української родини в тій околиці. Пані Ліда почала розмову тим разом не таку, як думала Марта:

— Мартусю, чи ти хотіла б поїхати зі мною восени на Україну? Я хочу відвідати свою сестру Олену та її родину. Ти вже не дитина, бо недавно закінчила десять років, тому думаю, що цікаво буде тобі побачити землю, де народилися твої батьки й діди.

У Марти закрутилася голова від несподіваного питання і вона відчула як щось неначе перервало її приятність з бабусею. Бабуся хоче поїхати на "свою Україну" і тоді вже не буде любити її, Марту, так, як любила досі.

— Я не знаю, — почала сумно, — я маю

науку і фестиваль у школі, а крім того знаю, що там люди живуть бідно, нема що їсти, а я не хочу, щоб мені було сумно. Я хочу завжди бути веселою.

Якась хмарка з'явилася на чолі пані Лідії, але тільки на хвилину.

Увечорі, коли Марта лягла спати, почула кризь відчинені двері, як татко говорив до бабуні:

— Не знаю, чи добра думка ця поїздка, бо вона може мати "негативний ефект".

Марта не розуміла цього слова, але знала, що мова йде про неї та її неохоту поїхати з бабусею на Україну. Ні, вона не може і не хоче зробити бабуні прикрости. Довго не могла заснути, а вранці попросила маму, щоб оправдала її в школі, бо вона поїде з бабусею на Україну!

Продовження в наступному числі

ДІМА

ВИПАВ СНІГ

Сніг іде, сніг іде,
Сніг кружляє цілий день
І по білому
Сніжку
Ми гуляємо
Ми гуляємо
В садку

Разом з котиком маленьким,
Разом з песиком руденьким
І горобчиком сіреньким,
Що стрибає під кущем.

Випав сніг, випав сніг
А на ньому слід від ніг
Від моїх
І від твоїх,
Від усіх,
Усіх,
Усіх.

І від котика малого,
І від песика рудого,
І горобчика прудкого,
Що стрибає під кущем.

*Рис. Едварда Козака
Drawing by Edvard Kozak*

Померті зазки

Ділимося сумною вісткою, що 17 вересня 1991р. упокоїлася наша довголітня членка і 20-літня секретарка 17-го Відділу в Маямі, Фл. **Соня Микитка**

з дому **Слободян**. Покійна народилася 4 грудня 1909 р. в селі Вербиця біля Ходорова, Україна.

Матеріальні умови родини змусили її до еміграції. У 1931 р. приїхала до США, до своїх сестер Анни Наконечної і Марії Грабар, які вже тоді були дуже активні в українському житті, а зокрема в СУА. Залишаючи свої рідні сторони, де починало формуватися національне життя, свідомо Соня і тут, на землі Вашингтона, включається в організаційне життя. 1932 р. вийшла заміж за Івана Микитку, і молоде подружжя разом працювало у церковних і громадських організаціях, стало прикладом жертвенності на добродійні цілі.

У повоєнних роках ввійшли до комітету допомоги переселенцям. Десятки осіб дістали ширшу допомогу від Соні і її чоловіка Івана. Вони приймали їх до своєї гостинної хати, помагали знайти роботу.

Союз Українок для Соні був, можна сказати, цілим життям. Вже у 1939-1941 рр. вона ввійшла до Головної Управи як секретарка, дбала про приєднання

нових членок, заснувала 65-ий Відділ у Нью-Бранзвіку і була його головою. Відділ нараховував 25 членок. Їздила на Конвенції і ще 1984 р. була на Конвенції у Нью-Йорку.

1965 р. переїхали до Маямі. Тут дуже скоро по приїзді помер її чоловік. Тоді Соня ще з більшою енергією включилася в організаційне життя Маямі, стала членкою 17-го Відділу СУА, а згодом його секретаркою і була нею 20 років. Стала секретаркою Сестрицтва, співала в церковному хорі була членкою Гарвардського Комітету.

Членки 17-го Відділу з жалем відпровадили на вічний спочинок свою дорогу Соню. Голова Відділу І. Ракуш попрощала її від посестер теплими словами. В 40-ий день смерті була відправлена Св. Літургія з Панахидою і Відділ мав жалобні сходини. Велику втрату болюче відчуває наш Відділ і ціла наша маямська громада. В пам'ять бл. п. Соні зібрано 250 дол. на Пресовий Фонд "Нашого Життя".

Мирослава Х. Тершаковець
пресова референтка

Вшановуючи пам'ять дорогого **Олега (Доля) Качмарського** (Торонто) складаємо **10.00 дол.** через 28-ий Відділ СУА на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля

Софія Ховзун і О. Качмарська

В пам'ять сина **бл. п. Ігоря Кваса** складає **25.00 дол.** через 95-ий Відділ СУА на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля

Магдаліна Квас

В пам'ять дорогої мами **бл. п. Анни Заяць** складає **25.00 дол.** через 95-ий Відділ СУА

Мирон і Мар'яна Заяці

Вшановуючи пам'ять **д-ра Івана Дачишина**, чоловіка членки Управи, складаємо **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

74-ий Відділ СУА в Чикаго

В пам'ять **бл. п. Марії Холєвчук** з Рочестеру складаю **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Галина Тимочко

Замість квітів на далеку могилу дорогої тітки **бл. п. Галі Жовкевич**, яка померла в Австралії 8-го листопада 1991 р., на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля **50.00 дол.** складає

родина Слизів

В пам'ять **бл. п. Михайла Шафранюка**, визначного громадського діяча і мецената з Торонта, складаю **40.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Уляна і Анатоль Вовки

В пам'ять **бл. п. д-ра Івана Дачишина** складаємо **30.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Ярослава і Ярослав Панчуки

Замість китиці квітів на могилу **бл. п. Люсі Городилівської** в першу річницю смерті на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля складає **25.00 дол.**

Ірена Щербанюк

У другу річницю смерті **бл. п. Ярослава Стрихара** складаємо **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля, а дорогій Наді, мамі покійного, бажаємо витривалости в дальшому її житті.

Олена Папіж і Оксана Огар

У світлу пам'ять **бл. п. Марії Барляк**, яка недавно відійшла у вічність, складає **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля

24-ий Відділ СУА

Замість квітів на могилу у Львові моєї шкільної товаришки **бл. п. Софії з Пачовських-Федоришин** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля **20.00 дол.** складає

Оксана І. Щурова

У пам'ять **бл. п. Євгена Круцька** складають **10.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля

д-р Володимир і Люба Боднарі

В пам'ять моєї тітки **бл. п. Іванни Яремко** складаю **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Ярина Турко-Бодрок

Замість квітів на свіжу могилу моєї кузинки **бл. п. Іванни Яремко** складаю **30.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Марія Турко

У світлу пам'ять **бл. п. Олега Качмарського** (Торонто) складаю **30.00 дол.** через 28-ий Відділ СУА на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Ірена Качмарська

ВІД РЕДАКЦІЇ "НАШОГО ЖИТТЯ"

Просимо всіх дописувачів "Нашого Життя" посилати до редакції тільки оригінали дописів чи статей. Згідно з журналістичною практикою не подається копій статей, що були поміщені, чи переслані до інших газет чи журналів. Для кожної газети, чи журналу треба писати окрему вістку або статтю. Будемо вдячні, коли пресові референтки чи дописувачі будуть придержуватися тієї засади.

Редакція не приймає матеріалів не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову.

Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати невічливих, образливих для кого-небудь висловів. Рукописів не звертаємо. Анонімів не читаємо.

Редакція приймає за домовленням, тел.: (212) 674-5508. Адміністрація: (212) 533-4646.
Адреса: "Our Life", 108 Second Ave., New York, N. Y. 10003

Загальні збори Відділів

35-ИЙ ВІДДІЛ СУА В ОЗОН ПАРКУ, Н.-Й.

8 грудня відбулися загальні збори 35-го Відділу СУА в Озон Парку, Н.-Й.

Управу на 1992 рік вибрано в такому складі: голова — Люба Павлик, заступниця голови — Анеля Глухий, секретарка — Павлина Бабська, скарбничка — Зінаїда Левицька.

Референтки: господарська — Марія Шостак і Галина Шуб'як, організаційна — Ірина Герматій, суспільної опіки — Марія Мудрик, пресова — Анна Байляк.

Контрольна комісія: голова — Анна Кокольська, членки — Анна Новосад, Анна Крук.

Анна Байляк,
пресова референтка

29-ИЙ ВІДДІЛ СУА В ЧІКАГО

Загальні збори 29-го Відділу СУА в Чикаго, Іл-линой, відбулися 5 березня 1991 року. Головою

зборів була Галина Коленська, секретарками Віра Маркевич і Калина Дрогомирецька. Окружну управу репрезентувала голова Анастасія Хариш.

Управу вибрано в такому складі: голова — Оксана Роздольська, заступниця голови — Оксана Марчук, протоколярна секретарка — Віра Маркевич, кореспонденційна — Ореста Андрушко, скарбничка — Оля Дяченко.

Референтки: організаційна — Любомира Калін, культурно-освітня — Ірена Олексюк, фінансова — Гертруде Ванджур, суспільної опіки — Марія Боднарук і Віра Трощук, стипендійна — Віра Трощук, пресова — Галина Коленська, радіо — Ірена Олексюк, музейно-мистецька — Наталка Масник, господарська — Оксана Добровольська, видавничого фонду — Дарія Ярошевич.

Керівник гуртка книголюбів — Калина Дрогомирецька.

Контрольна комісія: Оксана Ванджур, Дарія Ярошевич, Дана Дика.

Галина Коленська,
пресова референтка

"OUR LIFE" Magazine (USPS 414-660) is published monthly — except July & August combined by Ukrainian Women's League of America, Inc. at 108 Second Ave., New York, N. Y. 10003

Subscription in the United States of America \$20.00, half year \$10.00, single copy \$2.00.
COUNTRIES OTHER THAN U.S. (with the exception of South America) may send the subscription in their currency, which will equal the amount of 20.00 American dollars.

ПЕРЕДПЛАТА В США: річна... 20.00 дол., піврічна 10.00 дол. Поодинокое число 2.00 дол.

КРАЇНИ ПОЗА МЕЖАМИ США (за винятком Південної Америки) можуть вплачувати у своїх валютах, в сумі яка дорівнює вартості 20.00 американських доларів.

©Copyright 1991 Ukrainian National Women's League of America, Inc.

Printed in USA by Computoprint Corp., 35 Harding Ave., Clifton, NJ 07011

(201) 772-2166
FAX (201) 772-1963

"Second-Class Postage Paid at New York, N.Y. and
at additional mailing offices" (USPS 414-660)
108 Second Avenue, New York, N.Y. 10003

Сокальський взір. Село Угринів. Частина рукава жіночої сорочки. Середина взору зазначена стрілкою. Із збірки Ірини Кашубинської. 1921 р. Вишивати чорними нитками. Рисувала Ольга Трачук.
Sokal' region design. Village of Ugryniv. Part of a women's blouse sleeve. Middle part of design marked with an arrow. From the Iryna Kashubynsky collection. 1921. Embroider with black thread. Drawing by Ol'ha Trachuk.